Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

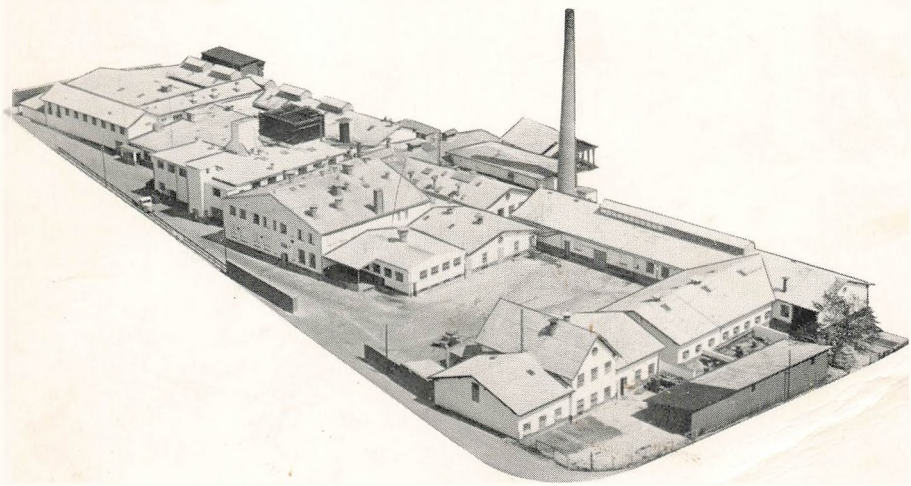
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

ØSTVENDSYSSEL ANDELSSVINESLAGTERI

1911 - 1961

ØSTVENDSYSSEL
ANDELSSVINESLAGTERI
SÆBY

ØSTVENDSYSSEL ANDELSSVINESLAGTERI

1911-1961

OPRETTELSE,
UDVIKLING OG VIRKE
GENNEM 50 ÅR

VED POUL CHRISTENSEN

Tekst:
REDAKTØR P. CHRISTENSEN
DRONNINGLUND

*

Medvirkende:
KONTORCHEF A. CHRISTENSEN
SÆBY

*

Afslutning:
PROPRIETÆR H. KROGH SØRENSEN
ULSTED

*

Billeder:
ANNAS FOTO
SÆBY

*

Tryk:
DRONNINGLUND HERREDS BOGTRYKKERI
DRONNINGLUND

DE RINDER HURTIGT

Et halvt århundrede er nu for Østvendsyssel Andelssvineslagteri blevet et afsluttet tidsafsnit. År, der er svunden, og som kun taler til os gennem det spor, der står tilbage.

Da det første jubilæum passeredes for 25 år siden, betegnedes baconproduktionens imponerende udvikling med rette som en analogi til, hvad eventyret fortæller om svinedrengen, der vandt prinsessen og det halve kongerige.

Den tekniske revolution, vi nu befinder os i, kaster sine jetskygger over selv stordåd af mere jordbunden art — satelitter kredser om vor klode, rumraketter styres ud i himmelrummet på ildsprudende flugt mod fjerne planeter. Atomtiden er over os med sin ufattelige energikilde, der kan bære vor civilisation mod de høje tinder — eller den dybe afgrund.

Tekniske triumfer må dog ikke alene beherske billedet i disse brydningsår. Vi véd, at alt, hvad der er nået, højere livsvilkår, kulturelle fremskridt — de tekniske med, hviler på utalte skuldre. Det er frugten af generationers sejge arbejdsvilje og ansporing, i ubrudt kæde tilbage til slægtens fjerneste ophav.

Når Østvendsyssels største kooperative foretagende nu har ydet et halvt århundredes aktiv indsats i landbrugsproduktionens tjeneste, og vi lader de svundne år passere som en kavalkade over tiden, gribes vi mest af den store udvikling, der afspejler sig i slagteriets historie. Som det pålideligt virkende led i den landsomfattende eksportorganisation, er slagteriets historie i virkeligheden også eventyret om dansk baconpro-

duktion, der i løbet af et relativt kort tidsafsnit udvikledes til at blive intet mindre end en epoke for dansk landbrug i det århundrede, der skabte dets verdensry.

Der er hårde realiteter i beretningen om dem, der fremtvang den store produktionsforøgelse — andelshaverne. Årene skiftede så lunefulde. Verdenskrige, kriser, kontingentering, rationering, restriktioner og subsidier.

Alle ressourcer er sat ind for at sikre økonomien i svineholdet, og strengt videnskabelige retningslinier præger produktionen. Avlsarbejdet er blevet den store kunde-service, hvor husmødrenes krav modellerer fremtidens baconsvin, så »Gris på gaflen« bliver en kødfuld og efterspurgt vare. Baconsvinet er ved at gå ud af sit gode flæsk for at følge den slanke linie.

Ubrydeligt knyttet til Østvendsyssel Andelssvineslagteris bærekraftige organisation blev andelshaverne gennem produktion og avlsarbejde frontkæmpere i den store terrænvinding for dansk landbrugseksport.

— De gamle lurer kan gjalde!

SVINETS FRODIGE STAMTRÆ

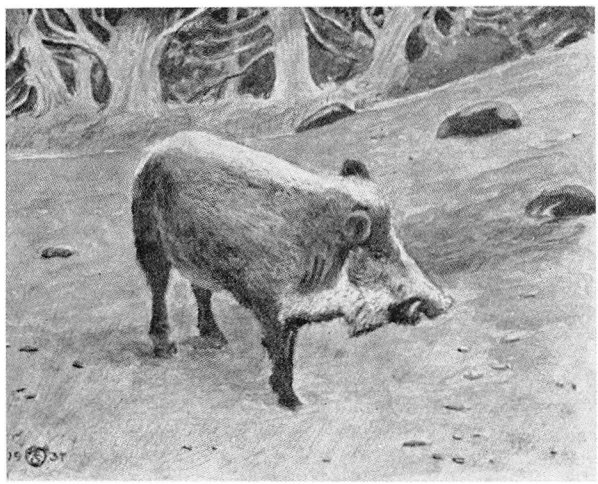
»Ej vi glemmer fortids arv, mens vi fremmer nutids tarv,« lader Chr. Richardt det rime. — Lad os se på svinets nu så frodige stamtræ, hvis første spire må søges helt tilbage i mytologien. I denne vore hedenske forfædres gudelære møder vi den guddommelige galt Særimner, der i iøjnefaldende grad simplificerede flæskeproduktionen og sikrede Valhal mod enhver form for rationering. Når kæmperne i kvæld bænkedes i Valhal, var den kulinariske belønning, der ventede dem, at de skulle mættes med flæsk hver dag. Odins hovmestre tog de saftige stege af galten Særimner, der havde den herlige egenskab, at når de skar et stykke af dens krop, voksede der straks et nyt ud.

Dog, fra Valhal kunne der ikke etableres »avlscenter«, og som alt jordisk er det grundlag, vore dages svineproducent bygger sit opdræt på, af mere mangelfuld oprindelse. Den plads, svinet indtager i mytologien, viser, at man i hine fjerne tider forstod at give flæsket den rette plads på »spisekortet«, og at svinet fra hedenold har været hjemmevant i Danmark. Også i sagntidens poesi havde svinet en plads i solen, i Regner Lodbrog-sagaen optræder svinet i det poetiske heltebillede, hvor den i England fangne danske vikingekonge udånder med kvadet: »Hvis grisene vidste, hvad ornen mon friste, de stien vel brød, kom fage til syne« — —. Ser vi bort fra den billedlige tale, møder vi allerede her profetien om de grise, der skal komme fra Danmark til England, og man tør vel nok sige, at ætten ikke senere har gjort vikingekongens ord til skamme.

Den ældste form for svineavl har været jagten på skovens vildsvin, og i den tidligste middelalder nød det ofte senere fornedrede dyr sikkert megen agtelse; adskillige adelsslægter bar på den tid navne som galt og orne.

I den første etape af svinenes karrière som husdyr er de halvt vilde væsener, der tilbringer den meste tid i skoven for at fylde en

slunken bug med bog og agern. Gennem flere århundreder, helt op til slutningen af middelalderen, sker der ingen ændring i denne driftsform, og svinets levemåde er baseret på tilfældigheder. I byerne var rendestenen ædetruget, og møddingerne var foderstofferne, efter

Fætter vildsvin soler sig

hvis omfang man beregnede svineholdets størrelse. Her igennem århundreder har svinet sin fornedrelsestid, hvor det er en foragtelig håndtering at have med svin at gøre. Svineholdet var dog langtfra uden betydning, idet man i slagtet tilstand anerkendte svinets fortræffelighed, og når sulet stod dampende på bordet, var det værdig til at glide ned i nok så højfornem en hals.

Ser vi på svinets udseende, som det er overleveret fra hine tider, finder vi kun halens klassiske krølle uforandret. Benene var lange, hårlaget groft og flæskesiderne var det sløjt med.

Svineavlen har her i Østvendsyssel spillet en betydelig rolle op gennem hele middelalderen. De mægtige skove under Sæbygård, Voergård og Dronninglund dækkede store dele af Østvendsyssel og afgav naturlige betingelser for opdræt af oldensvin. Bønderne havde deres svin gående i herregårdenes skove, og det ses af de gamle registre, at en betydelig del af deres fæsteafgift bestod i flæskesider, og — som de i disse gamle folianter betegnes — »brændsvin«. Det var

ungsvinene, der, når de sattes ud i oldenskoven, mærkedes med brændstempel, for at man ikke skulle tage fejl af de retmæssige ejermænd.

I årene efter reformationen, da de tre herregårde i Østvendsyssel var bortforlenet under kronen, fremgår det også af det kongelige lensregnskab, at gårdene svarede en anselig del af lensafgifterne i flæsk, således skulle Voergård i 1540 levere 113 svin til kronen.

Interessant er det, at vi ligefrem har en »svinetælling« for en stor del af Østvendsyssel, daterende sig så langt tilbage som til 1578. Dette år afstår Kong Frederik den 2. ved mageskifte Voergård, og ifølge den tidligere lensmand Erik Ruds register opgives antallet af oldensvin i Voergårds skove ved denne lejlighed således:

Voergårds Enemærke	1100	svin
Gårdsholt	500	»
Ø. og V. Egeskov	120	»
Agersted skov	350	»
Dybvad	100	»
Albæk og Fauerholt	1600	»
Donsted og Falden	1200	»
Aakær, Fjemtrang m. fl.	160	»
Holbæk og Grauzholt	40	»
Krogkær, Eskær m. fl.	200	»
	Summa 5370	svin

I løbet af det 18. århundrede forhugges og forsvinder skovene i Østvendsyssel, og i begyndelsen af det 19. århundrede regnes der hverken for herregårde eller bøndergårde med svineavl som nogen indtægtskilde.

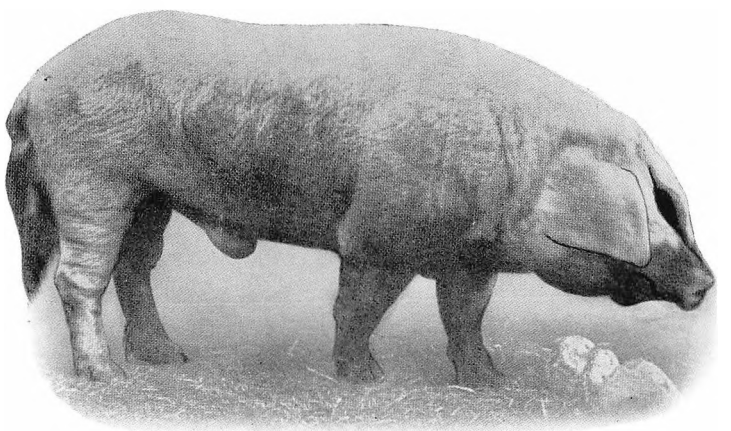
Landøkonom professor Begtrup beretter i 1803: »Bøndernes svin er det mest ødelæggende, som vel kan tænkes. Det første år bliver de ej større end en kat, hvorfor de også må være tre år gamle, førend de kan slagtes. Hidtil har det almindeligste antal på en gård til 4 td. hartkorn været 20 stk. Det lader nu, som et forbedret agerbrug vil noget formindske antallet, der ved udskiftningen har mærkeligt aftaget, så at bonden haver nu sædvanligen kun 2–3, sjelden 4 store sviin, da han tilforn havde 6, 8 til 12 sviin. Mange sviin hos bonden er tegn på fattigdom og dårlig økonomi, da han ej er i stand til

tilbørligen at opføde dem, uden til sin egen skade. De gå da og forsulte, forknytte i væksten og anrette megen skade på bondens egen og naboens marker.«

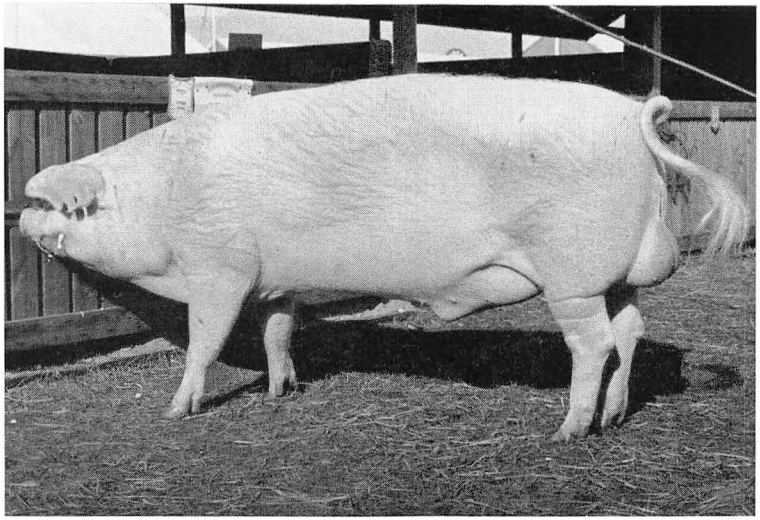
Digteren St. St. Blicher bortvisker dette lidet rosenrøde billede ved i 1839 mere forjættende at skrive: »Når dette dyrs røgt var ordentligt og mere forstandigt indrettet, da ville det indtage en højere plads i husdyrenes rækker.«

Det berettes fra Hjørring amt samme år, at der herfra føres en del svin til Norge. — Et 1 år gammelt svin vejede 12—14 lispund, og en god bondegård solgte gennemsnitligt 1 svin årlig.

Overalt i faglitteraturen fastslås det, at den evropæiske svineraces omdannelse sikkert er sket gennem asiatiske avlsdyr. I England havde man på et tidligt tidspunkt gennem forædlingsarbejde skabt Yorkshire-racen, der senere skulle blive af så stor betydning i det avlsarbejde, vi omkring midten af forrige århundrede tog op herhjemme. Det store agrariske tidevand beskyllede de danske strande. Opgangstiden holdt sit indtog, bygget på oplysning, frihedsbegejstring og sammenhold. Det var dengang, man sang med C. Hostrup: »Ja frem, thi målet du ikke har nået med sulet på bord, fra frimandsret og til stormandsdåd, så går vejen i nord. Ja, frem til hjælp i den trange tid med skatten, du har i gem, med folkets slumrende kraft og vid.« Hånd i hånd med den øvrige landbrugsfaglige udvikling gik arbejdet med svineracens forbedring. I 1871 benyttedes der til avlsarbejdet

»Adam«, født 1895, stambog nr. 1, stamorne på Lerbæk pr. Frederikshavn

Ornen »Oran«, født 11. januar 1958

lige så mange orner af engelsk som af dansk landrace. Tyskerne var svineproduktionens aftagere, og det var de store, fede svin, man ønskede, de såkaldte Hamborgsvin på 300 pd., derfor benyttedes der til krydsning i avlen særlig det middelstore Yorkshiresvin og en anden engelsk race, Berkshiresvinet.

Smag og behag er forskellig; det måtte datidens svineproducenter sande. 1887 blev et afgørende vendepunkt for produktionen. Så godt som hele eksporten af levende svin var hidtil gået til de store slagterier i Hamborg, men dette år ramtes eksporten af den store told, de tyske agrarer under Bismarcks bistand fik rejst som værn mod en uvelkommen konkurrence, og samtidig blev der lukket for levende svin af hensyn til svinepesten. Man vendte sig så mod England, der ønskede mindre fede, men kødfulde svin på 150 til 200 pund. Hensynet til de ændrede markedsvilkår krævede en ny omdannelse af svineracen. Det blev slagteriejer Kjær i Holstebro, der i 1879 havde oprettet det første danske svineslagteri, som anviste vejen, man betrådte i de følgende 25 år, idet man fulgte hans anvisning af krydsning med det store Yorkshire-svin i stedet for som før det mellemstore. I 1896 gik statskonsulent Mørkeberg i breschen for en mere planmæssig ledelse af svineavlen, og udviklingen blev ordnet gennem

avlscentre, præmiering af såvel landsvin som Yorkshiresvin og kontrol af afkom og stamdyr. Avlscentrene har siden da haft en afgørende indflydelse på fremskaffelsen af det nu så forædlede og højt priste danske baconsvin.

Vi ledte svinets stamtræ tilbage til hedenold og fulgte dets livsskæbne fra mytologien til fabrik. Dog, galten Særimners guddommelige egenskaber er et udmærket sindbillede på dansk baconproduktions enorme kapacitet i nutiden. Vi behøver ikke som vore fjerne forfædre at søge til andre verdener for at finde flæskerigdomme. — *Der er flæsk nok i Danmark!*

SKORSTENE, DER BLEV SKELPÆLE

Det er i landbrugets modgangsår i 80'erne, at den store omlægning sker og landbruget for alvor slår ind på fremstilling af dyriske produkter. Landbruget, der tidligere har haft en betydelig eksport af korn, passerer i 1882 udligningspunktet og går herefter over til at blive importør af foderstoffer i stadig stigende mængde. Det var de nye kommunikationsmidler, der havde formindsket afstanden mellem de oversøiske kornproducenter og de evropæiske markeder, det heraf følgende prisfald bragte krisen ind over det danske landbrug. Situationen tvang landbrugets mænd til at søge de nye veje, der senere skulle vise sig så betydningsfulde.

Der blev atter brug for fællesdrift, men under nye former. Det var ikke de gamle dyrkningsmåder, der fik en ny renæssance, men fællesskabet som bærende element for industrielle virksomheder til fremstilling af forædlede landbrugsprodukter. Andelsbevægelsen slog dybe rødder i folket. Andelsmejerierne vandt først indpas, og det øgede mejeribrug skabte gode vilkår for flæskeproduktionen.

Trindt om i landets sogne rakte andelsmejerier og andelsslagterier deres skorstene op i den vårtunge luft. — Det blev skelpælene mellem det gamle og det nye, der kom. Landets første andelssvineslagteri var opført i Horsens 1887, initiativet hertil udgik fra daværende seminarieforstander P. Bojsen, Gedved. Før andelsslagteriernes tid fandtes kun enkelte privatslagterier i landet. Eksemplet virkede så kraftigt, at der allerede året efter oprettedes andelsslagterier i Esbjerg, Faaborg, Kolding og Holbæk. Da Østvendsyssel i 1911 fandt sin plads i ræk-

kerne, var tallet nået op på 34, og nu i jubilæumsåret findes der 62 andelsslagterier indenfor landets grænser. Andelsslagterierne blev modtaget med åbne arme i vore købstæder og større stationsbyer, og der udspandt sig overalt en kappestrid mellem byerne for at erhverve sig en sådan virksomhed, der gennem sit vidtstrakte område knyttede betydningsfulde bånd mellem land og by.

ØSTVENDSYSSEL ANDELSSVINESLAGTERI

Stålvejen blev lagt gennem Østvendsyssel 1899, og med dampen oppe kørte man ind i det 20. århundrede. Egnen omkring jydske ås gik en ny tid imøde. Driftige stationsbyer skød i vejret langs banen, befolkningstallet øgedes, landbrugsproduktionen forbedredes, og ploven vandt stadige sejre i den uopdyrkede jord med plads for nye hjem. Knude for knude knyttedes de utallige bånd, der gjorde Østvendsyssel til et samlet hele. Da var det, Østvendsyssel Andelssvineslagteri gik i støbeskeen. Troen på, at Østvendsyssel havde vokset sig stærk nok til at løsgøre sig fra de bestående andelsslagterier i Aalborg og Hjørring og rummede livsbetingelser for en selvstændig slagterivirksomhed, gav sig udtryk i forskellige fremsatte planer. Dog, de, der skulle foretage det afgørende skridt fra planer til handling, blev en kreds af Sæbyborgere. Enkelte af de nyopdukkede stationsbyer var allerede ved at gøre den 400 år gamle købstad rangen stridig i dette spørgsmål, men da spillede Sæbyborgerne trumf i form af et opråb, der må betegnes som det ældste dokument i slagteriets annaler. Opråbet, der udsendtes til egnens landmænd, var dateret 7. april 1907 og havde følgende indhold: Tanken om oprettelsen af et andelsslagteri i Østvendsyssel har gentagne gange været fremme, uden at det er lykkedes at få planen realiseret. Ved et møde af Sæbyborgere vedtoges det imidlertid endnu en gang at søge planen fremmet, således at slagteriet anlagdes ved Sæby, og der nedsattes et udvalg bestående af undertegnede 9 mænd til at foretage de forberedende arbejder.

Da udvalget straks var klar over, at der fra nabopladserne vil blive gjort det mest mulige for at forhindre, at slagteriet anlægges netop i Sæby, har det været udvalgets formål at gøre alt for at fremskaffe så gunstige tilbud som muligt, og har vi fra interesserede sider mødt så megen tilslutning, at udvalget nu kan fremsætte følgende tilbud:

1) Til slagteriet skænker Sæby kommune som gave en umiddelbart ved Sæby station beliggende grund af tilstrækkelig størrelse og forpligter Sæby kommune sig endvidere til at planere denne. Grunden og det nævnte arbejde kan formentlig sættes til en værdi af ca. 10.000 kr.
2) Sæby kommune indestår for, at andelshaverne i slagteriet i Sæby i andelsperioden opnår en pris for deres produkter, der er lige så stor som gennemsnittet af den pris, andelshaverne i slagterierne i Hjørring og Nørresundby opnår, dog at garantien ikke i noget år kan overstige 5000 kr. Viser slagteriets regnskab altså, at der er opnået priser mindre end gennemsnittet af de anførte slagteriers priser, kan der på Sæby kæmnerkontor hvert år i andelsperioden hæves indtil 5000 kr., uden at Sæby kommune fordrer tilbagebetaling, selv om priserne i andre år skulle vise sig at være blevne større end priserne i Hjørring og Nørresundby.
3) Byrådet i Sæby har med enstemmig tilslutning fra handelsforeningen i Sæby vedtaget at foranledige købstadens læbælte hævet fra samme øjeblik, der anlægges et andelssvineslagteri i Sæby.

Dette sidste punkt vil formentlig være af afgørende betydning for den del af omegnen, der ligger i en omkreds af 1½ mil fra byen. Specielt skal udvalget, uden iøvrigt at komme nærmere ind på sagen, tillade sig at henlede opmærksomheden på de urvivlsomme fordele, der ved læbæltets ophævelse vil opnås for Hørby, Volstrup, Albæk og Karup sogne.

For allerede nu at imødegå en ofte fremsat anke mod at vælge Sæby som pladsen for andelsslagteriet, nemlig at man her ingen svin kunne få leveret østfra, skal udvalget oplyse, at det er tanken — og der haves yderst grundet håb om at få planen realiseret — at pladserne Læsø, Sæby og Asaa skal slutte sig sammen og få »Det forenede Dampskibsselskab« til med en mindre damper at få en ugentlig dampskibsforbindelse København-Asaa-Sæby-Læsø og retur. Læsøboerne vil herved opnå, at svinene kunne modtages på selve øen og blive sejlede direkte til slagtestedet, medens forholdet — så vidt vides — nu er, at Læsøboerne selv skal bekoste transporten til Frederikshavn, hvorfra de pr. bane føres videre til Hjørring. De tre pladser ville formentlig iøvrigt let kunne levere tilstrækkelig fragt både fra

og til København; særlig kan man vel i denne forbindelse regne med det nye og store anlæg i Asaa til tilvirkning af kalk-sandsten.

Efter alt det således foreliggende er det udvalgets overbevisning, at Sæby er det eneste sted i Østvendsyssel, hvor der med fordel for alle parter kan anlægges et slagteri, og tillader udvalget sig nu herved at indbyde Dem til et møde på hotel »Harmonien« i Sæby mandagen den 15. april førstkommende, eftermiddag kl. 2, for sammen med en del af Østvendsyssels øvrige bekendte mænd at drøfte mulighederne for gennemførelse af planen og eventuelt vælge udvalg af landboerne til at føre tanken og det påbegyndte arbejde videre.

Underskriverne var købmand *C. Kraglund,* redaktionssekretær *Anton Jacobsen,* garveriejer *L. Myhrmann,* købmand *Jens Møller,* købmand *Emil Nielsen,* tømrermester *K. Nielsen,* sagfører *Secher-Jensen,* fabrikant *P. Sørensen* og købmand *C. Waarst.*

Som en supplerende oplysning må understreges, at det »Læbælte«, der er tale om, intet havde med grønne træer at gøre, men var et gammelt priviligeret læbælte, skabt for at skærme byens næringsliv for konkurrencens stride vind, og ifølge hvilket der ikke måtte oprettes konkurrerende virksomhed i en periferi på 1½ mil omkring byen.

Ved det indvarslede møde forelagde sagfører *Secher-Jensen* slagteriprojektet, og hans procedure gik ud på: ved hjælp af andre slagteriers regnskaber at bevise, at små slagterier kunne give lige så stort udbytte som store.

Efter at en række ansete landmænd havde udtalt deres tilslutning til sagen, vedtoges det at bygge slagteriet, hvis der tegnedes 8000 svin, og med den opgave at få dette fornødne antal svin tegnet, nedsattes der et udvalg.

Modgang er til for at overvindes

Det er ord, alle de, der satte sig store mål og nåede frem, har måttet erkende. Det nedsatte udvalg har åbenbart ikke været besjælet af en mindre ukuelig vilje til at nå målet. For selvfølgelig mødte slagteriprojektet også modstand. Motiverne kan henføres under tre kategorier: Konkurrencehensynet til de bestående slagterier, ængstelse for den økonomiske risiko og medbejlernes uvilje mod at se

den attråede virksomhed hjemført af andre. Omend af så forskellig årsag var det dog den fælles front, hvormed de, der stod for oprettelsen af slagteriet i Sæby, måtte krydse klinge.

Fra slagterikredse var advarslerne stærke, og der stilledes endog i udsigt, at Hjørring andelssvineslagteri ville bygge et filialslagteri i Sæby, som skulle drives sammen med slagteriet i Hjørring.

De ledende mænd indenfor udvalget ønskede at smede hurtigt og sendte deres kaldsfæller en skrivelse af følgende manende indhold:

»Det vides, at bestræbelserne fra konkurrerende pladser går ud på *overhovedet* at forhindre oprettelsen af et slagteri i Østvendsyssel ved at henvise til pladserne Frederikshavn eller Dybvad som værende lige så gode pladser og på denne måde fordele tegningen, således at den bliver resultatløs; men er det klart, at der kun kan oprettes eet slagteri i Vendsyssel, og formene vi, at tilbudet fra Sæby og byens beliggenhed i det hele er sådan, at alle kræfter bør sættes ind på at opnå, at det slagteri, som nødvendig vil komme i Østvendsyssel, får sin plads i Sæby. For at opnå dette tillader vi os at anmode Dem om på den måde, De anser hensigtsmæssigt — hvad enten det nu sker ved afholdelse af møde i sognet eller direkte henvendelse til beboerne i samme — at få så mange andelshavere tegnet som muligt, for at der allerede på mødet den 27. maj kan haves vished om, hvorvidt det kan nytte at arbejde videre med planen eller ej.«

Amtsrådsmedlem *Lassen,* Hørbylund, og landstingsmand *Kr. Jensen,* Try Vestergård, sattes i »ilden« som agitatorer ved møderne ude i sognene.

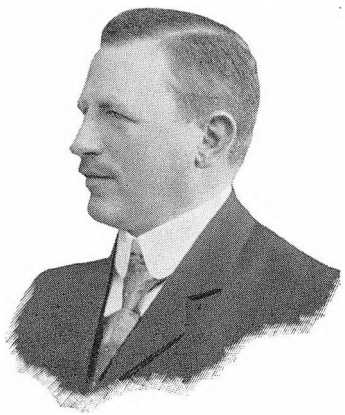
Det kulinariske moment blev heller ikke glemt. Sammen med indvarslingen til mødet i Sæby fulgte der til deltagerne en af borgmester Jacobæus underskreven indbydelse til middag på kurhotellet.

Tegningslisterne tvang »barometret« på smukt

Agitationen havde ikke været resultatløs. Ved mødet den 27. maj, altså kun ca. en måned efter det indledende møde, viste det sig, at der med denne korte tidsfrist var tegnet 9010 svin. Hermed kunne man fastslå oprettelsen af Østvendsyssel Andelssvineslagteri i Sæby for endelig bestemt, idet tegningslisterne kun havde krævet 8000

svin. Det vedtoges dog, uden at løsgive de allerede tegnede, at foretage en ny tegning, der først var bindende ved 12,000 svin.

Som foreløbig bestyrelse valgtes: Proprietær *Lassen,* Hørbylund, greve *Ahlefeldt-Laurvigen,* Tveden, stamherre *Arenfeldt,* Sæbygård,

Sagfører Secher-Jensen, Sæby, stifter, bestyrelsesmedlem til 1915

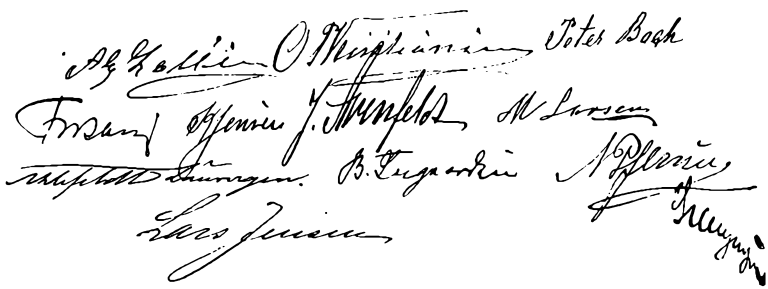
Proprietær A. G. Lassen, Hørbylund, stifter, formand til 1910

gårdejer *P. Back,* Vrangbæk, *Fr. Bang,* Holtet, *Berthel Ingvardsen,* Lykkensprøve, *Niels P. Jensen,* Heden, landstingsmand *Kr. Jensen,* Try Vestergård, *Lars Jensen,* Stendal, *V. P. Kristiansen,* Snedkergården, *M. Larsen,* Gårdsholt, og sagfører *Secher-Jensen,* Sæby.

Sagfører *Secher-Jensen* og proprietær *Lassen,* Hørbylund, var kapaciteterne, der havde stået i spidsen for arbejdet og utvivlsomt må betegnes som slagteriets egentlige stiftere. Sagfører Secher-Jensen hørte til forgrundsfigurerne i det daværende Sæby, besjælet af den levende interesse for sin bys ve og vel, der er den gode borgers adelsmærke. Gennem flere af de skrivelser, der står i forbindelse med forarbejderne til slagteriet, møder man umiskendelig den dygtige jurist og kloge taktiker. — Amtsrådsmedlem Lassen, Hørbylund, hørte til foregangsmændene indenfor sine standsfæller, en anset, stout personlighed, der som selvskreven valgtes til formand. Det smukke resultat, der var opnået — i løbet af en måned at sikre de nødvendige svineleverancer — skyldtes selvsagt også i høj grad de øvrige udvalgsmedlemmers indsats. Det var fremsynede og kendte landmænd, der havde udført et pionérarbejde, der bør mindes. — Første mål var

nået, en hovedhjørnesten bragt på plads for det slagteri, der skulle komme.

Der gik nu et par år, hvor den nedsatte bestyrelse arbejdede med forberedelserne. Forhandlinger førtes med byen om vejanlæg til den tilbudte grund, med banerne om sporanlæg, og det overdroges den kendte slagteriarkitekt *Wendelbo-Madsen,* København, at udarbejde de fornødne tegninger til slagterianlægget.

Den første, foreløbige bestyrelses underskrifter i slagteriets forhandlingsprotokol 1908

Den stiftende generalforsamling

afholdtes den 10. april 1909 efter forudgående indvarsling i egnens blade. Der var mødt ca. 300 interessenter. Formanden gav en oversigt over bestyrelsens arbejde. Af 766 andelshavere var tegnet 12.394 svin. Det af bestyrelsen forelagte udkast til love vedtoges her enstemmigt. Slagteriets start fastsattes til 1. januar 1911, og efter bestyrelsens henstilling vedtoges det at bygge slagteriet til slagtning af 30.000 svin årlig i overensstemmelse med det af arkitekt Wendelbo-Madsen udarbejdede projekt. — *Atter havde man beskrevet en mærkedag i forberedelsernes år.*

Ifølge de vedtagne love valgtes der i tiden efter den stiftende generalforsamling 31 repræsentanter ved møder ude i de østvendsysselske sogne. Den foreløbige bestyrelses hverv var nu endt, og den 30. november samme år holdtes der repræsentantskabsmøde for at vælge slagteriets første bestyrelse. Afstemningen udpegede som de mænd, der herefter skulle stå for styret: Amtsrådsmedlem *Lassen,* Hørbylund, landstingsmand *Kr. Jensen,* Try Vestergård, *Fr. Bang,* Holtet, godsejer *P. B. Scavenius,* Voergård, og sagfører *Secher-Jensen.*

Som formand for repræsentantskabet valgtes stamhusbesidder *Arenfeldt,* Sæbygård. Bestyrelsen konstituerede sig straks med Lassen, Hørbylund, som formand.

Den opgave, der i første række forestod, var slagteriets opførelse, således at det kunne stå færdigt til at begynde virksomheden til den fastsatte tid. Efter arkitektens plan lød overslagssummen på 130.000 kr. Arbejdet med slagteriets opførelse blev udbudt i licitation, og ved et møde den 23. april 1910 åbnedes de indkomne tilbud, ialt 47. Arbejdet blev tilstået følgende: Murermester Fredborg, Frederikshavn, jord-, beton-, murer-, kloak- og brolægningsarbejdet 41.000 kr., fabrikant Sørensen, Sæby, jernstøber- og smedearbejdet 5.038 kr., blikkenslagerarbejdet J. C. Jørgensen, Sæby, 308 kr., tømrermester E. M. Christiansen, Frederikshavn, tømrer-, snedker- og glarmesterarbejdet 14.900 kr., fabrikant Chr. Nielsen, Horsens, glidestængerne 1.696 kr., Hansen & Schneider, Aalborg, elektrisk installation 8.500 kr., A/S Atlas, København: dampanlægget 10.985 kr., køleanlægget 13.074 kr.

Godsejer P. B. Scavenius, bestyrelsesmedlem fra starten, formand 1910–1914

Efter tre års forarbejde skulle det hele nu ifølge planer og projekter antage endelig form; og så meldte financieringsspørgsmålet sig. — Det lykkedes bestyrelsen at opnå den fornødne kassekredit i Sæby Bank til 5% p. a., og ved forhandling med Landbosparekassen i Aalborg fik man tilsagn om et 1ste prioritetslån på 50.000 kr., at afdrage i 25 år, og 80.000 kr., at afdrage i 10 år. Som årlig rente skulle der ydes 4½ %.

Under forarbejderne i 1910 måtte formanden af helbredshensyn trække sig tilbage, og i stedet indtrådte suppleanten *Jens Jensen,* Skølstrup, i bestyrelsen. Som formand valgtes herefter godsejer *Scavenius,* Voergård.

Da stillingen som direktør blev opslået ledig, indkom der ca. 50 tilbud, og den 7. august foretoges valget til den vigtige post. Det

Østvendsyssel Andelssvineslagteri 1911

blev den unge slagterimand, *J. H. N. Skensved*, Ringsted, der kom til at beklæde direktørstillingen. — Valget var meget nøje overvejet, og at det var det rette, skulle fremtiden komme til at give eklatante beviser for. Den unge direktør mødte med de bedste forudsætninger, idet han havde fået en alsidig uddannelse både i udlandet og på Ringsted andelsslagteri. Direktøren tiltrådte 1. oktober og var bestyrelsen en kyndig hjælper i de mange tekniske spørgsmål, der under opførelsen meldte sig ved slagteriets indre udstyr.

Samtidig med slagteriets opførelse indrettedes der en butik i Sæby som udsalg for slagteriets produkter. Der antoges en række modtagere af svin rundt om i oplandet og oprettedes kontrakt om salg af flæsket til L. Nielsen Ladefoged & Co., London.

Det vedtoges at lade slagteriet følge Hjørring Amts Andelssvineslagteris regler for klassificering og lade slagteriet optage i den jydsk-fynske fællesnotering og fedtnoteringen.

SLAGTERIET BLEV HYPERMODERNE

En artikel i »Østvendsyssel Avis«' spalter, da byggeriet nærmede sig sin fuldendelse, giver følgende billede af, i hvor høj grad man havde benyttet de nyeste tekniske hjælpemidler ved slagteriets indretning:

»Så er da nu andels-svineslagteriet for Østvendsyssel en kendsgerning. Efter at landsdelens bedste mænd gennem lang tid har lagt deres kræfter i for at fremme sagen, rejser sig nu lige overfor Sæby jernbanestation det anselige bygningskompleks med de massive mure, landmændenes fællesbygning, lagt på købstadens grund, mere end alt andet visende det gode samvirke mellem by og land. Er det ydre anseeligt og indbydende, så skuffes man ikke ved at gå anlægget kritisk efter i sømmene. Det er jo heldigvis således, at produktionen og udnyttelsen af flæsk her i Danmark er af så gammel dato, at ny anlæg til dette øjemed ikke behøver at begynde på bar bund. Loftshvælvingerne er monierkonstruktion med jernbjælker, slagterihallen og kølerummene forsynet med nutidens bedste isolationsmateriale, kork. Slagteriet er et samfund for sig selv, uafhængig af den by, på hvis grund det har fundet gæstfrihed, med sit eget vandværk og sit eget

elektricitetsværk, der driver de otte motorer og skaffer strøm til de mange lamper. Kølingen sker ved hjælp af en ammoniakkompressor, som erfaringsmæssigt giver den bedste og hurtigste køling, hvad der er en betingelse for et godt og holdbart produkt. I selve slagteriet er der lagt an på at spare håndkraft og anvende den billige maskinkraft samtidig med, at alt er indrettet så praktisk og nemt som muligt. Både til slagteriet og pølsemageriet anskaffes de nyeste, mest moderne maskiner, det bedste, der i vore dage kan fås. Sundhedsmæssige hensyn er overalt rådende, gulvet bliver således af svenske klinker, og væggene bliver overalt beklædt med glaserede fliser i 2 alens højde. Og beliggenheden af virksomheden er, som de besøgende straks vil bemærke, så gunstig som overhovedet mulig, lige over for jernbanestationen og med direkte spor, anvendelige såvel ved modtagelse af svin, kul, salt etc. som ved afsendelse af det færdige produkt.

Alt i alt vil der inden årets udgang foreligge et hypermoderne, helt igennem godt og praktisk indrettet slagteri, hvor der samtidig med, at der er udvist streng økonomi, dog er ofret, hvad der måtte anses nødvendigt for at få slagteriet så hygiejnisk og økonomisk i drift som muligt.

Med tryghed kan altså landmændene i Østvendsyssel afgive deres svin til den ny forarbejdsningsanstalt ved Sæby i fuld forvisning om, at der herigennem bydes dem de gunstigste afsætningsvilkår og den bedste afregning. Og de få, der endnu forsigtigt har holdt sig tilbage, vil sikkert inden startningen den 1. januar 1911 findes indtegnede som andelshavere.«

Den første slagtning

Så kom det store øjeblik, da slagteriet kunne sættes i funktion. Slagteriet og dets indretning havde kostet 158.000 kr. Den 5. januar 1911 slagtedes de første 100 svin i overværelse af bestyrelsen, repræsentantskabet, en del andelshavere og særlig indbudte. Efter at det nye smukke slagterianlæg var beset og beundret, samledes man til en festmiddag på hotel »Harmonien«.

Sæby var flagsmykket, og både for byen og store dele af Østvendsyssel var det en festdag. Det store arbejde for at få eget slagteri var kronet med held, og et frugtbringende arbejde tog sin begyndelse.

Det er et jubilæumsskrifts første opgave udførligt at dvæle ved det længst tilbageliggende, der er på vej til at blive glemt. Kontrasterne bliver stærkere; her søger man det historiske moment som baggrund for den fremadskridende linje. I det følgende skal vejen søges frem gennem årene til 1961.

TAL, DER TALER

Vil vi lytte til, hvad årene fortæller om ekspansion og position for Østvendsyssel Andelssvineslagteri, må vi ikke glemme, at indsats og resultater skal ses på baggrund af skiftende tiders vilkår, ikke mindst, når vi skal fjernse et halvt århundrede.

Hvad vi i dag har lært at betragte som selvfølgelige ting, har det måske engang krævet fremsyn, evner og mandsmod at gennemføre.

Det antydedes for 25 år siden, at den tekniske udvikling medførte, at det kun var »sukket« i stikfolden, man ikke havde fundet anvendelse for. Nu da slagteriet har slagtet 50 år — i dobbelt forstand — må vi udbryde:

Hvad er der ikke sket siden!

Mere end nogensinde gælder det, at grænsen for fremskridt sikkert aldrig bliver at finde.

Det halve århundrede frembyder for Østvendsyssel Andelssvineslagteri en udviklingslinie, der aftvinger respekt. Det var et storstilet felttog, der med slagteriets start i 1911 blev indledt af det producerende landbrug her i Østvendsyssel. Der er måske knuste drømme mellem linierne i beretningen herom, men resultaterne må alle anerkende — som uundværlige.

At Østvendsyssel dannede en sund og naturlig basis for et slagteri blev hurtigt konstateret, men udviklingen har taget et opsving, som ingen af de banebrydende mænd har kunnet tænke sig muligt. Omstående oversigt over slagtninger og omsætning gennem årene viser tydelig dette.

Østvendsyssel Andelssvineslagteri's samlede slagtninger og omsætning i årene 1911—1960.

År	Antal svin	Antal kalve og kreaturer	Driftsbalance kr.	Efterbetaling øre pr. kg	Efterbetaling ialt kr.	Pris pr. kg kr.
1911	11.831	245	759.953	6,0	44.974	0,92
1912	16.540	578	1.244.701	8,5	88.892	1,05
1913	17.361	2.327	1.486.193	8,7	98.295	1,17
1914	23.416	2.539	1.924.466	11,5	171.143	1,15
1915	20.945	2.372	2.558.186	17,0	226.419	1,63
1916	23.818	1.559	3.660.268	24,0	372.804	2,00
1917	23.785	3.986	3.869.664	14,0	194.434	1,89
1918	6.102	3.141	2.217.089	20,0	123.101	2,71
1919	7.603	4.509	3.336.050	30,0	157.877	3,43
1920	13.803	3.662	5.398.934	22,0	219.670	3,90
1921	26.001	2.807	6.630.876	20,0	350.038	3,14
1922	34.278	2.835	6.616.145	15,0	337.433	2,49
1923	51.151	3.037	8.573.681	12,0	392.431	2,24
1924	54.039	1.733	9.284.767	12,0	406.682	2,34
1925	47.688	2.365	8.620.280	11,0	333.564	2,39
1926	49.470	2.993	7.038.792	9,0	286.148	1,85
1927	70.241	2.763	7.472.543	6,5	292.489	1,41
1928	72.143	4.249	8.223.173	12,0	561.739	1,50
1929	66.082	4.227	8.791.989	11,0	474.567	1,72
1930	86.756	4.404	8.915.151	4,5	252.063	1,34
1931	105.044	5.440	7.319.964	4,5	303.554	0,90
1932	112.728	5.304	7.283.609	7,2	518.958	0,87
1933	98.986	10.683	9.648.553	10,5	605.137	1,33
1934	75.302	12.127	9.383.104	8,5	392.417	1,62
1935	68.612	12.184	9.118.475	9,0	372.361	1,69
1936	72.878	15.049	9.539.478	10,0	366.042	1,78
1937	67.945	10.634	9.362.402	10,0	368.845	1,77
1938	62.226	11.088	9.895.830	11,0	398.395	1,84
1939	71.220	11.618	11.460.780	13,0	543.133	1,87
1940	79.977	12.964	14.963.400	17,0	655.149	2,13
1941	45.730	10.371	13.189.521	27,0	666.481	2,73
1942	28.839	9.660	9.908.810	22,0	314.718	2,79
1943	30.448	11.958	14.238.858	25,0	655.260	3,12
1944	40.433	15.430	17.489.683	25,0	781.213	3,16
1945	34.293	18.439	15.601.264	25,0	637.259	3,11
1946	37.928	19.727	16.131.120	28,0	755.442	3,09
1947	41.398	24.668	20.454.463	34,0	963.717	3,62
1948	29.518	12.639	16.464.710	35,0	753.702	4,32
1949	56.173	14.318	25.616.433	30,0	1.195.956	4,34
1950	76.620	13.895	30.826.234	26,0	1.308.436	4,16
1951	84.980	14.768	37.919.124	25,0	1.362.832	4,51
1952	75.942	11.739	36.800.113	25,0	1.253.787	4,76
1953	101.095	10.934	39.456.761	30,0	1.922.616	4,44
1954	118.631	11.120	45.032.542	32,0	2.319.565	4,31
1955	122.571	12.019	46.488.620	27,0	2.000.810	4,34
1956	112.478	11.560	47.162.745	29,0	1.948.588	4,76
1957	126.640	10.208	45.337.839	30,0	2.178.755	4,12
1958	132.676	8.716	47.353.106	34,0	2.601.672	4,24
1959	150.862	9.405	53.492.685	32,0	2.827.648	4,27
	2.985.226	414.996	783.563.127		36.357.211	

På det tidspunkt, da dette skrives, véd vi endnu ikke, hvor stor slagtningen bliver i 1960, men hvis vi anslår den til ca. 160.000 svin, vil det sige, at der i disse 50 år er slagtet ca. 3.150.000 svin og ca. 424.000 kalve og kreaturer med en samlet driftsbalance på ialt ca. 840 millioner kroner og en samlet efterbetaling for andelssvinene på nærved 40 millioner kroner.

Tal er tørre, siger man, og hvad fortæller disse tal dog ikke. Det er slagteriets historie i en nøddeskal. Det er beretningen om en produktionsgren, der i et rivende tempo udvikles til at blive en af de bærende grundpiller i landets økonomi. Det er fortællingen om de skiftende erhvervsvilkår i krig og fred. Det er læren om forholdet mellem produktion og pris. Der er menneskeskæbner mellem disse talkolonner, der kunne give en forfatter stof til tykke bøger.

Slagteriets medlemsliste for det første år viser, at der var 730 andelshavere, og som et karakteristisk udtryk for, med hvor stor interesse borgerskabet i Sæby havde arbejdet for at få denne virksomhed til byen, ses, at ca. 100 borgere stod som andelshavere og havde tegnet sig for levering af svin, som de jo ikke opfedede i deres butikker, kontorer eller værksteder, men måtte købe hos landboerne.

Slagteriet viste straks sine vækstbetingelser; allerede året efter steg slagtningerne opimod 33%, og antallet af andelshavere voksede til 987. Godsejer *Scavenius* fremhævede ved dette års generalforsamling, at det gode resultat, der var nået, sikkert i første række skyldtes slagteriets dygtige direktør. Ved samme lejlighed vedtoges det at anvende 5500 kr. til at anlægge en blodfoderfabrik for. Pengene blev taget fra en sum på 7179 kr., hvormed Sæby byråd ifølge overenskomst havde afløst sin garantiforpligtelse overfor slagteriets driftsresultat.

DEN 1. VERDENSKRIG

I august 1914 forkyndte kanonernes torden, at et nyt kapitel i verdenshistorien skulle skrives. Europa rystede i sin grundvold, intet land, intet menneske forblev uberørt af krigen. I Danmark blev de økonomiske forhold og ændrede livsvilkår en følsom seismograf for krigsskuepladsens dønninger. Ikke mindst for landbrugseksporten var urovarslet hejst. Nervøsiteten for, at Englandseksporten fuldstændig skulle bryde sammen, gav sig udslag i, at mange svineholdere gik til at gøre »boet« op. Alt skulle realiseres efter udsalgstidernes kendte parole, og drægtige søer og undervægtige svin førtes til slagterierne.

For at bremse denne for produktionen så farlige udvikling vedtog de nordjydske andelssvineslagterier på et møde i Aalborg den 12. august foreløbig ikke at modtage svin under 90 kg. Det viste sig dog muligt at holde Englands-eksporten i gang, omend ikke under regelmæssige former. »Det forenede Dampskibsselskab« flyttede af hensyn til minefaren eksporttrutens udgangspunkt fra Esbjerg til Aarhus, Aalborg og Frederikshavn, ligesom der også i England måtte søges nye havne.

Andelsslagteriernes fællesorganisation vedtog den 14. oktober, at eksporten skulle ske til de krigsførende lande i samme omfang som før krigen. Det var et neutralt standpunkt, der gjorde de danske landmænd ære, og sikkert såvel økonomisk som udenrigspolitisk, er en af de vigtigste beslutninger, de danske andelsforetagender har truffet.

Tyskland viste sig hurtigt som en aftager, der bød hidtil ukendte priser. Der opstod her en betydelig vanskelig situation for andelssvineslagterierne, idet private eksportører opkøbte til Tyskland til dette lands høje notering, medens slagteriernes notering var udregnet efter både tyske og engelske markedsforhold. Ved slagteriets generalforsamling i 1915 advarede formanden *Kr. Jensen,* Try Vestergård, da også indtrængende andelshaverne mod opkøbere, der lokkede med større priser og ville opkøbe til Tyskland.

Den planløse nedslagtning af søer og undervægtige svin, der var en følge af virksomheden fra eksportørernes stadig voksende hærskare, foranledigede en ministeriel bekendtgørelse 26. marts 1915, der gav eksportslagterierne eneret på slagtning af svin til eksport samt eksport af slagteriaffald. Samtidig udstedtes forbud mod slagtning af synligt drægtige søer og svin under 65 kg levende vægt, og der fastsattes maksimalpris på flæsk. Desuden måtte slagterierne forpligte sig til at forsyne det hjemlige marked med det nødvendige kvantum.

Landstingsmand Kr. Jensen, Try Vestergård, bestyrelsesmedlem fra starten, formand 1914-1916

Økonomisk set var slagteriernes handels-neutralitet et betydeligt offer, hvor betydeligt forstår man deraf, at hvis de 1.334.086 svin, der i tidsrummet 1. maj 1915 til 31. april 1916 — altså blot et år — sendtes til England, var gået til Tyskland, ville det have betydet en merindtægt for de danske andelsslagterier af 118.413.448 kr.

Slagteriet fik i foråret 1915 indrettet karsaltning, da det viste sig, at det tørsaltede flæsk ikke kunne holde under de ændrede forhold, hvor forsendelsestiden til England, der før krigen var en uge, kunne blive indtil tre gange så lang.

På generalforsamlingen i 1917 omtalte formanden *J. Jensen,* Skølstrup, at man havde købt en lille ejendom på 3 tdr. land lige overfor slagteriet for der at opføre et vandtårn med sandfiltre. Købesummen havde været godt 10.000 kr. Interessant er det at se følgende udtalelse af direktøren: »Skulle det ske, at tilførslerne til Danmark udebliver, så vi af den grund må indskrænke produktionen, så vil jeg dog tilråde, at der stadig søges holdt så mange moderdyr som gørligt, så vi før de andre lande kan bringe vor produktion af dyr op til den tidligere højde.«

Ved dette års begyndelse var prisen på et slagterisvin efter maksimalpris 113 kr. 61 øre, i England 131 kr. 11 øre og i Tyskland 257

»Fedtkø« udenfor slagteriudsalget under den første verdenskrig

kr. 11 øre. — Et udtryk for, at man i England anerkendte dansk landbrugs stilling, er en udtalelse, som den engelske blokade-ministers parlaments-sekretær, Leverton Harris, fremsatte ved et møde i Worchester den 30. marts 1917: »Danske farmere har været højst venlige imod os. På bacon alene har de tabt 6 millioner pund sterling ved at unddrage Tyskland forsyningen.«

Slagteriets 7. driftsår blev mere præget af krigen end noget af de foregående krigsår. Det var dette år, Tyskland skærpede undervandskrigen, og torpedering af neutrale fragtdampere hørte til dagens bulletiner. Denne frygtelige offensiv standsede en overgang fuldstændig Englandseksporten, og da den endelig optoges igen, foregik transporten så langsomt, at flæsket ødelagdes. Den langsomme transport havde sin grund i, at dampskibsselskaberne af frygt for undervandsbåde ikke ville sende deres skibe ud. Fragt og krigsforsikring blev sat op til en svimlende højde. Af slagteriets driftsregnskab for 1917 fremgår det, at man måtte udrede 91.538 kr. til krigsforsikring og fragt, hvilket ville sige, at denne udgiftspost var nået op på 38 øre pr. kg bacon. Også på andre områder satte udgiftsposterne rekord. Kul og olie, der i 1914 kostede 36 øre pr. svin, var steget til det tredobbelte og lønninger fra 107 øre pr. gris til 179 øre. Udgifterne til

renter var 54 øre pr. gris, idet pengene på grund af transportvanskeligheder gik meget langsomt ind. Der var måneder, hvor slagteriet skyldte Sæby bank over 400.000 kr.

Trods alle vanskeligheder var de fire første krigsår gået godt for slagteriet; slagtningerne havde ligget nogenlunde konstant omkring ca. 23.000 svin.

Fællesskabsfølelsen og dens værdi havde stået sin prøve.

Amtsrådsmedlem J. Jensen, bestyrelsesmedlem fra starten, formand 1916-1924

Produktionens ragnarok.

Da årstallets cifre skiftede, var produktionskilderne tømte i Østvendsyssel. Produktionens svigtende rentabilitet som følge af maksimalprisen, mangel på foderstoffer ved tilførselsvanskeligheder, svigtende høst og kornlovens afleveringspligt, — dette var de uovervindelige hindringer, der beseglede den danske svineproduktions skæbnetime og må betegnes som produktionens ragnarok.

Pattegrisene var solgt til stegning og avlsdyrene gået med. I 1918 sank leveringen til slagteriet fra 23.785 svin året forud til 6.102.

Hvad det store omslag kostede Danmark i handelsmæssig henseende og penge fremgår deraf, at i 1914 leverede Danmark 53% — altså over halvdelen — af Englands indførsel af flæsk, men i 1918 kun 0,2, og værdien i mill. kr. sank fra 178,9 i 1914 til 3,4 mill. i 1918.

Den ekstraordinære lave produktions ligeså ekstraordinære afsætning fremgår af følgende indtægtsposter fra slagteriets regnskab dette år: 517 svin til England 68.269 kr., 162 svin til Sverrig 24.639 kr., 213 svin til Tyskland 40.258 kr., 2.048½ svin til København 167.927 kr. og 3.597½ svin solgt hjemme 308.459 kr.

Noteringen var i årets løb steget fra 172 øre pr. kg til 280 øre pr. kg.

Den fare for avlens genrejsning, som direktøren i 1917 havde varskoet imod, var nu trådt ind i sin alvorligste face. Andelsslagterierne og regeringen planlagde en rationering af foder til svineavlscentrene, hvorved det lykkedes at opretholde en bestand af orner og søer til at bygge avlen videre på.

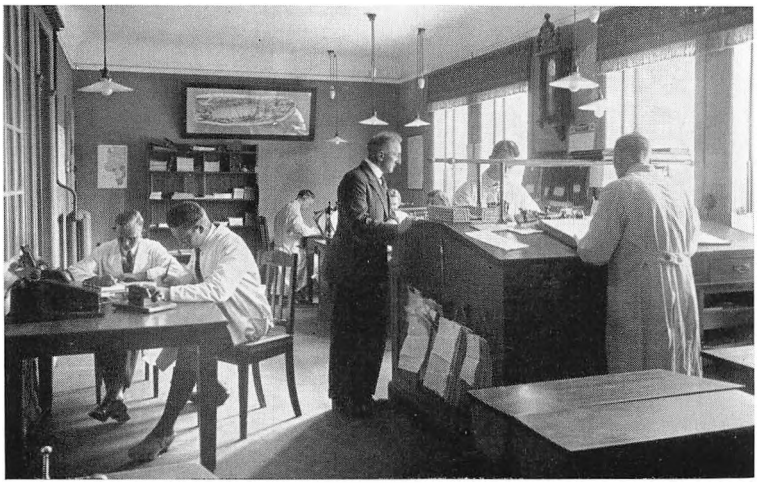
UDVIDELSERNE MELDER SIG

Langsomt gled krigens mørke skyer af himlen, og solen skulle atter komme til at skinne for dansk baconproduktion. I 1921 var slagteriet atter kommen op på store tal, og de stigende svineleveringer medførte flere omfattende udvidelser af det oprindelige bygningskompleks.

Den første udvidelse foretoges i 1922. Produktionen var gået frem med sådanne kæmpeskridt, at der fra 1920 til 1921 skete en fordobling af slagtningerne. Det var også i 1920, at man værdsatte det danske baconsvin så højt, at det betaltes med 299 kr., intet under, at producenterne satte alle sejl op mod den forjættede kyst. Udvidelsen omfattede følgende beløb: Svalehallen 27.410 kr., fedtsmelteriet 12.730 kr. og tarmrenseriet 4.310 kr., ialt 44.000 kr. Atter tog produktionen syvmilestøvler på, og alle bekymringer for udvidelsen blev samme år fejet til side af nye rekordtal, idet man nåede op på 34.278. Trods forbedringer fik slagteriet en enkelt gang om sommeren et tab på 4.000 kr., fordi svalehallen var for lille. Bestyrelsen og repræsentantskabet gik derfor i 1923 til at foreslå generalforsamlingen en stor ny og gennemgribende udvidelse af slagterikomplekset. Udvidelsen omfattede: Anlæg af et nyt kølerum 19.900 kr., nyt kontor og ekspedition 11.800 kr., maskinanlæg, indbefattet anskaffelse af en ny dieselmotor, 52.800 kr., folkestue og dyrlægekontrol 3.250 kr., svine-

Propr. Fr. Bang, Holtet, bestyrelsesmedlem fra starten, formand 1924-1928

Kontoret 1928

fold 2.740 kr., udvidelse af pølsemageriet 3.800 kr. og dertil andre nyanskaffelser. Ialt androg udvidelsen en samlet sum af 110.111 kr. Udvidelsen vedtoges med stor majoritet. Slagteriet var herefter beregnet til slagtning af 50.000 svin, og at udvidelsen var sket i elvte time, ses deraf, at slagtningerne allerede samme år passerede dette tal.

Straks ved begyndelsen af 1927 gjorde svinetællingen som barometret for de kommende slagtninger så kraftige udslag, at bestyrelsen på forårsgeneralforsamlingen foreslog at bygge 12 meter til slagteriet mod nord. Overslaget lød på 72.000 kr. Lysten til at producere fulgtes dog ikke af samme følelse overfor en udvidelse af slagteriet. Debatten på generalforsamlingen mundede ud i, at flertallet mente, at de store slagtninger kun var en døgnflue, og at man hellere måtte lade skuden flyde på pumperne det års tid, der højst kunne blive tale om. For første gang i slagteriets historie nedstemtes forslaget om en udvidelse og tilmed gennem betydelig majoritet. Direktøren, der under debatten havde fremhævet, at der i sommertiden kunne blive tab på 10—12.000 kr. pr. uge, hvis der ikke udvidedes, beklagede afgørelsen og mente, de færreste havde gjort sig klart, hvilket ansvar de pådrog sig. Efter generalforsamlingen vedtog det fornødne antal andelshavere straks at kræve en ekstraordinær generalforsamling med dagsordenen: Udvidelsen som foreslået.

En indsender i »Østvendsyssel Avis« mente, at den store svineproduktion var en naturlig følge af den gode avl, der havde været i landet det sidste par år, en avl, der mere skyldtes gunstige vejrforhold end landmændenes praktiske dygtighed. Endvidere hed det: »At der ved periodens udløb vil fremstå et eller flere slagterier her i Vendsyssel, er en kendsgerning, vi ikke må lade ude af betragtning.«

Flere slagterier — ingen fordel

I det følgende nummer svarer direktøren bl. a.:

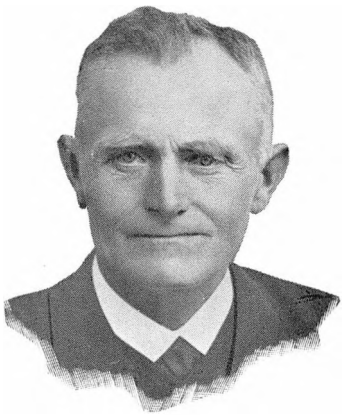
Slagteriets formål, at skaffe leverandørerne den højst mulige pris for de dyr, der leveres, nås ikke uden ofre, da man ikke kan vente, at køberne af vore produkter vil betale gode priser, uden samtidig at få gode varer, og for at kunne levere det, kræves der — foruden meget andet — også tilstrækkelig plads til at behandle varerne, så de kan blive 1ste klasses.

At den gode avl, som vi har haft heroppe de sidste år, har bidraget til svineproduktionens forøgelse, er vist rigtig, men på øerne, hvor avlen sidste år nærmest var dårlig, har der dog været en lignende stigning som her. — Det hjemmeavlede foder er vel nok den bedste og sikreste basis for svineproduktionens størrelse, men den afhænger dog også af mælken i forbindelse med forholdet mellem prisen på svin og indkøbt korn (majs), og sidst men ikke mindst af den evne, som den enkelte har til at få svinene til at trives, og her er der stor forskel. Men der er sikkert fremgang i retning af at kunne producere svinene billigere, og jeg tror, man vil nå til at kunne opføde svinene med et endnu mindre foderforbrug.

At det er en kendsgerning, at der vil fremstå et eller flere nye slagterier her i Vendsyssel ved periodens udløb, er dog vist en noget forhastet udtalelse, men jeg synes, det bliver noget selvmodsigende, når den fremsættes i denne forbindelse med kravet om sparsommelighed, for her gives der dog lejlighed til at kunne få yderligere 20—25.000 svin slagtet med en anlægsudgift af ca. 72.000 kr., medens et nyt slagteri af lignende størrelse vil koste det flerdobbelte, hvis det skal indrettes, så det er konkurrencedygtig.

Den ekstraordinære generalforsamling, hvor stridsspørgsmålet atter var sat på dagsordenen, overværedes af ca. 600 andelshavere og blev

et uforbeholdent tillidsvotum for slagteriets ledelse. Det vedtoges at gå i gang med udvidelsen, der kom til at koste 64.000 kr. og omfattede kølerum, saltekælder og svalehal. Slagteriets kapacitet blev sat op på slagtning af 70.000 svin årlig, det tal, leveringen netop nåede samme år.

Husejer Carl Rafn, Estrup, bestyrelsesmedlem fra 1919, formand 1928-1932

Amtsrådsmedlem And. S. Hedegaard, Højsted, bestyrelsesmedlem fra 1924, formand 1932

SVINEFABRIKKERNES TID

Den stærkt stigende kurve for produktionen når her i løbet af 3 år op til de høje tinder. Landet oversvømmedes af billigt russisk korn, og parolen lød: Producer væk! — Her er det, svineproduktionen ses drevet frem til fuldstændig fabriksmæssig drift. Rundt om i landet opstod de såkaldte »svinefabrikker«, baseret på indkøb af smågrise, der opfodredes med købt korn og kunstig erstatning for skummetmælken. Østvendsyssel var kun domicil for få af disse virksomheder, men her som andre steder i landet nød svinene en næsten ubegrænset gæstfrihed i landbrugets avlsbygninger. I lader og på andre husdyrs hidtidige enemærker, ja, endog på lofter, kunne man i disse år finde svinene indlogeret.

Skruen gik over gevind; den danske landmands evner som baconproducent viste sig så eminente, at selv et verdensmarked brød sammen under frembringelsernes gigantiske masse. Et slagterisvin kun-

Funktionærer og arbejdere 1936

ne knap nok bringe 40 kr. hjem fra slagteriet. Man sagde, at landmanden måtte binde en tikroneseddel i halen på hver gris. Den store produktion blev stærkt kritiseret, og dog lyder her med rette det gamle, trøstefulde mundheld: »Intet er så galt, at det ikke er godt for noget.« Ved den engelske kontingentering — det nye lyspunkt for produktion — blev kvotaen netop udregnet efter de år, i hvilke Danmark var oppe på den enorme eksport. En betydelig fordel til bød storproduktionens år, at den danske landmand ganske anderledes end tidligere kom ind på en rationel og økonomisk fodring af svinene. Der høstedes erfaringer af blivende værdi for produktionen.

Leveringerne spændte slagteriets ydeevne til det yderste. I juleugen 1932 slagtedes der 3.733 svin, leveringer, som slagteriet slet ikke var indrettet på at behandle, men det gik godt. De store slagtninger medførte, at der i 1933 byggedes til drænrum. Udgiften hertil var 22.000 kr. I 1934 byggedes nyt tarmrenseri og ekspedition. Omkostningerne blev 44.000 kr.

KREATURSLAGTNINGEN

Da Østvendsyssel Andelssvineslagteri begyndte sin virksomhed, slagtede slagterierne kun svin og spædekalve, og det holdt man sig også til i begyndelsen i Sæby, men allerede i sommeren 1911 begyndte modtagelsen af fedekalve.

Begyndelsen blev gjort med, at gårdejer P. Olsen, Boel Mølle i Gærum, henvendte sig til slagteriet med forespørgsel, om det kunne afsætte et par fedekalve for ham.

P. Olsen var af flere handelsmænd og slagtere bleven budt omkring 90 kr. for 2 kalve, hvad han fandt var for lidt, og han leverede så kalvene, der blev slagtet og sendt til København. De kom hjem med godt 110 kr., og hermed var grunden lagt til den betydelige slagtning af kreaturer, der siden har fundet sted.

Den sidste udvidelse, inden slagteriet passerede skelpælene for de første 25 år, omfattede opførelse af selvstændig kreaturslagteri i henhold til de krav, veterinærmyndighederne stillede til landets slagterier. Denne nybygning blev færdig i 1935 og beløb sig til 35.000 kr. — Det var et bemærkelsesværdigt tidligt tidspunkt, man fra slag-

teriets side ansporede udviklingen med store kreaturslagtninger, og det moderne kreaturslagteri blev et betydeligt aktiv for virksomheden. Rekordslagtningerne i 1947 androg ca. 25.000 dyr.

Direktør Skensved viste her en usædvanlig interesse for produktionen af fedekalve, idet han fik anlagt fodringsforsøg rundt om i oplandet. Resultatet blev, at kvaliteten af de tilførte kalve steg meget betydeligt, ligesom antallet af modtagne fedekalve kom så højt op, at hver 10. fedekalv, der en overgang slagtedes på eksportslagterierne i Danmark, slagtede Østvendsyssel Svineslagteri. — Det var landsrekord for fedekalveslagtning. Rekorder har den ulempe, at de altid bliver slået af andre. — Medaillerne har man dog lov til at pudse ved et jubilæum.

JUBILÆUMSFESTEN 1936

blev en strålende markering af 25 års virke. Det var forudset, at end ikke de største kæmpehaller i Jylland kunne rumme de mange, der ønskede at være med til at fejre slagteriets jubilæum. Derfor blev det et storstilet friluftsarrangement først i juni måned, og et folkeopbud på ca. 5000 mennesker beseglede sukces'en. Samlingsstedet, festpladsen i Sæbygård skov, egner sig bedre til beskrivelse i poesi end prosa, omkranset, som den er af ege og bøges grønne løvtag. Her var der sol og sommer, — intet under, at der var feststemning og godt humør i de sommerklædte festdeltageres skare. — Gæstgiver Lodbergs kæmpetelt lyste op på festpladsen. Det rummede 2000 mennesker. Først samledes andelshaverne og deres familie om kaffebordene i Lodbergs telt og Skovpavillonen.

Amtsrådsmedlem
R. Mikkelsen, St. Estrup,
formand 1932-1938

Midtpunktet for selve festens program var en flot friluftsscene, som slagteriet havde ladet rejse på festpladsen. Dette dekorative fri-

Jubilæumsfesten i Sæbygård Skov 13. juni 1936

luftsteater var i sig selv et talende vidnesbyrd om de store forberedelser og den grundige tilrettelæggelse, der var gået forud for dagen. — Formanden, amtsrådsmedlem *Rasm. Mikkelsen,* St. Estrup, var den første, der lod sin stemme høre gennem højttalerne. I korte rids lød der en beretning om slagteriets historie. Derefter talte professor *Jespersen,* der på en usædvanlig populær og livfuld måde kastede lys over mange af fodringens vanskeligste problemer. — Efter foredraget rykkede Sallingboerne ind på danseestraden i deres gamle, originale folkedragter. Det var et malerisk skue.

I Lodbergs telt og i det grønne blev der taget fat på madpakkens indhold, der selvsagt i dagens anledning var ekstra højt belagt med »Sæby-pålæg«. Her var et område, hvor selvforsyningspolitiken ikke var kedelig. Om aftenen opførtes »Når bønder elsker«, og Aakjærs frodige jydske lune blev tolket, så jubelen lød fra tilskuerskaren. Det var en stemningsfuld afslutning på en dag, der markerede et kvart sekels velgjort indsats. — Dette blev yderligere understreget tidligere på dagen, da selve professor *Jespersen* fra talerstolen udtalte: »Det véd man over hele landet, at der findes et slagteri, der har hævdet sig ikke alene økonomisk, men også avls- og fodringsmæssigt set, og det slagteri hedder *Østvendsyssel Andelssvineslagteri!*«

Svinekort

Denne reproduktion vil hos mange producenter genkalde erindringen om et værdipapir, der fik plads i tegnebogen og omfattedes med samme respekt som de øvrige »blade« i tilværelsens mest benyttede bog.

DEN 2. VERDENSKRIG

Efter at slagteriet havde rundet den første store milepæl fulgte en kortvarig periode, hvor forholdene syntes at have fundet et mere stabilt leje.

En udløber af den engelske kontingentering var svinekortene. Producenterne fik hver 2. måned tildelt et antal svinekort, svarende til hvad ejendommen måtte levere til den fastsatte højestepris på det engelske marked. Hvad der blev solgt på de sekundære markeder betaltes med en lavere pris, dikteret af afsætningsmulighederne. Det var sådan, at svinekortene faktisk en tid blev værdimålere og var gangbar mønt på »flæskebørsen«. Et stod fast, den engelske kvotaordning og de omstridte svinekort blev en virkningsfuld regulering. »Svinefabrikkerne« kapitulerede, og det blev det egentlige landbrug, der fortsatte produktionen på kyndig måde. Produktionen var efter bjergbestigningen i 1932 nu bragt ned på et mere passende niveau.

Det var mærkbart, at der allerede blev truffet forberedelser til et nyt verdensopgør. Militærforberedelser skabte gode konjunkturer for industrien i Tyskland, og slagteriernes affaldsprodukter ved baconproduktionen fandt et stabilt marked i Tyskland.

Så kom 2. verdenskrig. Vi så udslettelse af gammel kultur, hele befolkningsgrupper og hævdvundne menneskerettigheder. I vort neutrale land følte virkningerne i dagens fredelige gerning — også i stald og sti. Det var alles håb, at Danmark, ligesom under første verdenskrig, kunne holdes udenfor styrkeprøven mellem stormagterne.

Afskibningen til England fortsattes uændret, men krigens skygge rugede tungt over baconeksporten. Da kom besættelsen den 9. april 1940. Porten mod vest, til vor største kunde, var slået i. Det var et alvorligt slag for de danske eksportslagterier; ingen vidste, hvordan vilkårene blev for at fortsætte. Den 9. april havde slagterierne skibe undervejs med bacon til England. Som følge af, at Danmark var besat af en fjendtlig magt, blev skibe og ladning af englænderne

beslaglagt som krigskontrabande. Den første virkning gav sig derfor udtryk i manglende likviditet. Slagterierne manglede penge til afregning med producenterne. Værdien af det indefrosne bacontilgodehavende i England beløb sig til 18 mill. kr. Nationalbanken blev her støttepunktet, idet der opnåedes en kredit, der satte slagterierne i stand til at fortsætte — efter at der en uge havde været lukket for modtagelsen. Lånet blev tilbagebetalt på den måde, at der for hver leveret gris blev fradraget 8 kr., indtil lånet var indfriet.

Propr. H. Fabricius, Østmark, medlem af repræsentantskabet 1927, formand for dette 1929-1938, formand for bestyrelsen 1938-1956

Produktionsvilkårene ændrede sig under besættelsen. Produktionen var nu alene baseret på de danske markers grøde, da blokaden spærrede for tilførsel af foderkorn. Slagtningernes antal faldt år for år, indtil bunden i besættelsens år blev nået i 1942.

Den udvikling, der var sket med dansk landbrug gennem fodringsprincipper med mindre forbrug af F.E. pr. kg tilvækst og anvendelse af store grovfodermængder, bevirkede, at der ikke blev tale om at slå bundrekorden fra 1. verdenskrig. *Naturens husholdning blev ført økonomisk af danske landmænd gennem besættelsens svære år.*

Der er ting fra dette triste kapitel i Danmarkshistorien, der sent vil glemmes. De lyse punkter er stærke mænds handling. For slagteridriften og flæskeproduktionen blev det af uvurderlig betydning for vort samfund, at det lykkedes slagterierne at undgå en direkte rationering på flæsk og fedt. Man vidste, at en rationering ville give mere til eksport og mindre til hjemmemarkedet. Landbrugsministeriets baconudvalg bestemte, at salget herhjemme såvidt muligt skulle følge de samme baner som i 1939. Den danske befolkning kunne »sidde på flæsket« ien tid, hvor det var få steder i Europa, man ikke savnede fødemidler.

Mange vanskeligheder var der at kæmpe med i krigens år, flere af praktisk karakter også for slagterierne. Alle vanskeligheder bidrog kun til yderligere at forstærke et helt folks glæde over befrielsen den 5. maj 1945.

FREDENS OG DEN KOLDE KRIGS ÅR

Nu skulle alt bringes i lave. Hvor blev det svært. Europa sukkede efter fødemidler, og dog medførte vor handelspolitik umiddelbart efter krigen, at produktionen kom til at foregå til nedadgående priser.

Først henimod 3 år efter kapitulationen skulle dansk svineproduktion opnå en mærkbar forbedring af Englands-noteringen. Efter at Danmark i oktober kvartal 1947 ikke eksporterede bacon til England, blev eksporten genoptaget med en stigning i noteringen fra kr. 3,06 pr. kg f.o.b. dansk havn til kr. 4,28. Et synligt resultat af en håndfast handelspolitik fremtvunget af landbruget selv. Forholdene for denne aktions heldige udfald var også gunstige; den lave notering havde medført en væsentlig reduktion af svineholdets kapacitet.

1948 bragte et særligt afsnit i baconeksportens historie. Det kom til at omfatte 8 år. De såkaldte langtidsaftaler med England kom ind i billedet. Aftalen gik ud på, at Danmark først i en periode på 4 år — der siden blev fordoblet — havde ret til at eksportere sin totale baconproduktion til England. Priserne fastsattes under hensyntagen til produktionsvilkårene, men dog med et udsving på højest 10 % op eller ned. Fra dansk side var man kun forpligtet til at lade Englandseksporten få 90 % af den totale produktion. Delte meninger kom til udtryk overfor langtidsaftalerne, idet man mente, at der i visse perioder havde været muligheder for en merfortjeneste med større salg til 3. lands marked. Som helhed finder man det nu anerkendt, at langtidsaftalerne ved garanteret afsætning, til fastsatte priser fik betydning for producenterne og medførte en stor stigning i dansk svineproduktion.

I begyndelsen af 1946 førtes der forhandlinger med England om det »indefrosne« tilgodehavende for det flæsk, der blev beslaglagt i England, da Danmark blev berøvet sin frihed. — Dette blev frigivet,

og på delegeretmødet i marts blev beløbets anvendelse drøftet. Resultatet blev, at af de 18 mill. kr., det drejede sig om, blev 4 mill. hensat til bygning af forsøgsslagteri og 3 forsøgsstationer. Resten af pengene gik direkte til slagterierne. For Østvendsyssel Andelssvineslagteri blev det til 238.625,49 kr. Dette beløb blev i regnskabsåret 1947 fordelt således: Indbetalte andele i D.A.K., Roskilde, 112.700,- kr. og hensat til sikrings- og byggefond 125.925,49 kr.

Propr. H. Krogh Sørensen, Hyllen, medlem af repræsentantskabet 1948, formand for dette 1953-1956, formand for bestyrelsen siden 1956

Rent afsætningsmæssigt er der sket væsentlige ændringer de senere år. Medens det oprindelig var de enkelte slagterier, der stod for salget, har det siden 1950 været Eksport-Svineslagteriernes Salgsforening, der har taget sig af dette vigtige led. En øjensynlig fordel ved denne salgs-centralisering er, at der ikke udskibes flere svin til England, end hvad man gennem markedsanalysen med sikkerhed véd kan absorberes. Disse konstante tilførsler betyder meget for at stabilisere noteringen. — Noget andet, men mere sekundært er, at de nye handelsprincipper har medført, at kontakten mellem det enkelte slagteri og kunden næsten er forsvundet.

Produktionskurven er stadig for opadgående, trods dette, at de danske producenter overalt møder statsstøttet konkurrence. Når der er fundet farbar sti, skyldes det, at det danske bacon placeres i en klasse for sig og betales med en overpris på det engelske marked. Her er grundlaget for hele vor baconproduktion. Ved sidste kvartalsskifte i 1960 var den overpris, der opnåedes, ikke mindre end 82 øre pr. kg, sammenlignet med, hvad der blev betalt for det næstbedste bacon importeret af England.

Konklusionen lader intet i tvivl:
Et verdensmarked — for kvalitet!

Østvendsyssel Andelssvineslagteri 1960

I KONTAKT MED DEN TEKNISKE UDVIKLING

De store nationaløkonomiske interesser, der knytter sig til eksporten af forædlede landbrugsprodukter, har medført, at dansk slagteriteknik måtte føre an i udviklingen. Tekniske fremskridt har gennem årene revolutioneret produktionsmetoderne, og Østvendsyssel Andelssvineslagteri kontaktede altid på heldig måde hermed. Mange store udvidelser af slagterianlægget danner milepæle i tiden siden starten, og det er en kendsgerning, at andelshavernes forståelse af tidens krav er en stærkt medvirkende årsag til, at Østvendsyssel Andelssvineslagteri har indtaget en god position i sammenligning med andre slagterier og har ladet konkurrencemomentet blive en yderligere kilde til ansporing.

De sidste 25 år har investeringerne til udvidelser, nyskabelser og modernisering — på grundlag af slagtningernes formidable stigning — selvsagt været af større dimensioner. Sammenlignet med de samlede slagtninger de første 25 år har perioden op til 50-året medført en stigning, der nærmer sig en tredobling.

Nedennævnte fortegnelse illustrerer bedre end ord, hvorledes den tekniske udvikling er fulgt op og de stigende krav til pladsforholdene imødekommet.

Større byggeforetagender i 1936—1960.

1937	Fornyelse af kraft- og køleanlæg samt destruktion ..	300.000,-
1946	Udvidelse af kreaturslagteri (kølerum m. m.)	99.141,-
1949/1950	Nyt pølsemageri	423.184,-
1949	Ny dieselmotor og kølemaskine	65.180,-
1951	Vandværk (boringer og ledninger) ..... Vandværket har med udvidelse i 1958 og 1959 kostet ialt 98.073,84	56.759,-
1951/52	Installation af vekselstrøm (samt transformator i 1953)	61.985,-

1951/52 2 kølerum med 4 unitkølere m. m. 178.160,-
1952/53 Ny kølerum med 2 unitkølere, nedskæringsrum og saltkummer 138.194,-
1954 Ombygning af kontorer 188.963,-
1954/55 Udvidelse af køle- og drænrum 126.005,-
1957 Udvidelse af svinefolde..... 35.210,-
1957/58 Opskæringsrum m. kølerum 293.424,-
1959 2 nye kølerum med ny kølemaskine, ballegang 394.550,-
1960 Nye folkerum til slagteriet og tarmhus .....

Slagterianlægget i dag et praktisk hele.

Trods de mange udvidelser, årene har bragt slagteriet, fremtræder det i dag som et yderst praktisk hele. Teknisk rådes der over de bedste hjælpemidler. Som et rammende udtryk for den faglige og forretningsmæssige dygtighed, hvormed slagteriet er ledet gennem årene, ser man, at hele dette store moderne slagterianlæg — hvor brandforsikring af bygninger og maskiner udgør over 6 mill. kr. — i status pr. 2. januar 1960 er opført til nul. Hertil kommer sidste års og igangværende udvidelser. Det er en konsolidering, der økonomisk har givet slagteriet en stærk stilling, og som lægger grund for en solid placering i fremtiden.

50 AR SOM DIREKTØR

Alle omskiftelser, al udvikling gennem et halvt århundrede blev præget af samme mand. Hvilken betydning, direktør *Skensveds* virke har haft for Østvendsyssel Andelssvineslagteri, lader sig vanskeligt opgøre i værdier — selv om driftsresultaterne taler et tydeligt sprog, men andelshavernes uforbeholdne anerkendelse, fremsat år efter år på de skiftende generalforsamlinger, er en opsummering af tillid, der i højere grad er den rette målestok for direktørens indsats gennem 50 år. Det bør her understreges, at bestyrelsen for slagteriet aldrig har blandet sig i de rent faglige problemer. Når man ikke er faldet for denne fristelse, som man i mange andre forhold har set så uheldige eksempler på, skyldes det vel i første række, at der slet ingen fristelser har været. Direktør Skensved skabte lige fra første færd respekt for sin faglige dygtighed. Vi véd, at direktør Skensved ikke ønsker virak om sin person. Det er betegnende for de bedste mænd, at de kun mener at have gjort deres pligt. Dette skal ikke bestrides, men direktørens sjældne evner har gjort denne pligt større for ham end for de fleste.

De, der husker de første år af slagteriets drift, véd, at direktør Skensved var en foregangsmand med hensyn til en rationalisering af slagteridrift. Som et yderst karakteristisk træk fortæller et daværende bestyrelsesmedlem, at de gode resultater, direktøren opnåede, ligefrem skaffede ham sine kollegers misbilligelse. En dag mødte direktørforeningens bestyrelse for at bese forholdene; der var ret åbenlyst blevet talt om ukollegialitet. Efter at direktørerne havde gennemgået slagteriets drift, skete der en fornøjelig og afgørende bevisførelse for, at det virkelig var en forøget udnyttelse af produkterne, der foranledigede de resultater, der havde vakt forundring. På et bord lå en samling af de såkaldte »gode ben«, forsynet med numre. Disse ben var af slagteriet indkøbt i de forskellige slagteriers udsalg. Det kan ikke skjules, at Sæby slagteris ben var de mest afpillede. En af

Direktør J. H. N. Skensved

direktørerne fandt sig dog foranlediget til at misbillige nogle særlig kødfulde ben. Da slagtermesteren slog op i en bog for at konstatere, hvor benene stammede fra, ville en lunefuld skæbne, at dette mindre økonomiske produkt netop stammede fra den pågældendes egen virksomhed. Det er ikke vanskeligt at tænke sig til, at »domstolen« opløstes i al munterhed med et anerkendende håndslag til den unge direk-

tør. — Nu er en rationel slagteridrift forlængst almindelig ud over det ganske land. Få — eller måske ingen — har haft en så betydningsfuld indflydelse på landbrugsproduktionen og dens vilkår i Østvendsyssel. Igennem en menneskealder har direktør Skensved med faglig viden, fremsyn og aldrig svigtende energi ansporet udviklingen indenfor den store cooperative virksomhed. Der blev her skabt et livsværk, der kom så mange til gode, og direktør Skensveds navn vil være uløseligt knyttet til Østvendsyssel Andelssvineslagteris historie. Alle det store eksportslagteris afdelinger er præget af direktørens initiativ- og organisationsevne. — Det er bekendt, at direktør Skensved har fulgt slagteriets drift til de mindste detailler, og hans helstøbte personlighed har været et støttepunkt, der aldrig svigtede. Der har altid været den rette arbejdsrytme på slagteriet, og direktøren har formået at få den store medarbejderstab til at føle sig solidarisk med slagteriets interesser. — Det er noget af det, der tæller på administrationens aktivside.

Det motto, der har været grundtonen i direktørens foretagsomhed som sjælen i den store virksomhed, har ganske naturligt stillet ham i den situation at skulle forelægge andelshaverne forslag om mange udvidelser og forbedringer af slagterianlægget. Her har det været af afgjort betydning, at der kunne bygges på tilliden, som skabtes gennem de mange års samarbejde. Tiden viste, at de udvidelser, som direktøren foreslog, alle var fuldt betimelige og hvilede på en sikker vurdering af fremtiden. En udvidelse mindre eller fremsat et år senere og vi måtte i dag have skildret slagteriets historie med islæt af mørkere farver.

Direktør Skensveds kyndige indsigt i alle de produktionsmæssige, tekniske og merkantile problemer, der knytter sig til den danske baconeksport, førte ham til det betydningsfulde hverv som medlem af Landbrugsministeriets baconudvalg, en tillidspost, direktøren allerede blev udpeget til ved baconudvalgets oprettelse i 1932, og efter at baconudvalget blev afløst af Slagteriernes salgsforening, fortsatte han i dennes bestyrelse til 1956. Disse mange år gav direktøren lejlighed til at yde en indsats for sit land. — Direktør Skensved er ridder af Dannebrog.

Det måtte føles som en usædvanlig mærkedag, da direktør Skensved den 1. oktober 1960 — i fuld vigør — mødte sit 50 års jubilæum. Det blev til fortjent hyldest fra alle de sider, hvor man har kon-

taktet jubilarens vidtforgrenede virke. Der var deputationer fra Dronninglund herreds landboforening, husmandskredsen, Sæby samlestald, D.L.K., Sæby byråd, Sæby bank og naboslagterier. I spidsen var slagteriets bestyrelse, desuden var repræsentantskabet, funktionærer, slagteriarbejdere og vognmændene repræsenteret. Det blev sagt, ikke alene med blomster og gaver, men med anerkendende ord. — En hel egn lykønskede en afholdt og anset direktør i bevidstheden om at have fået sin andel af mange gode år.

Et halvt århundrede satte spor, der er værd at følge. Direktør Skensved fratræder til slagteriets jubilæumsår. — Andelshaverne vil her føle, at der tages afsked med et afsnit af egnsudviklingen, hvor kyndig ledelse og godt sammenhold skabte resultater, der fik betydning for hver enkelt landbrugsbedrift og hele vor egn.

DIREKTØRSKIFTET

Selv om det er at åbne for indholdsfortegnelsen til næste jubilæumsskrift, må vi præsentere andelshaverne for den nye direktør, der 1. januar 1961 overtager den ansvarsfulde post som leder af slagteriet. — Alle, der har tilknytning til slagteriet, vil samles i ønsket om, at han må formå at føre virksomheden lykkeligt frem gennem nye tider.

Direktør Edv. Sørensen

FORMÆND OG BESTYRELSESMEDLEMMER

De skiftende formænd, hvis funktionstid er angivet ved de respektive billeder, har været: Propr. A. G. Lassen, Hørbylund, godsejer P. B. Scavenius, Voergård, landstingsmand Chr. Jensen, Try Vestergård, amtsrådsmedlem J. Jensen, Skølstrup, propr. Fr. Bang, Holtet, husejer Carl Rafn, Estrup, amtsrådsmedlem And. Hedegaard, amtsrådsmedlem R. Mikkelsen, St. Estrup, propr. H. Fabricius, Østmark, og propr. H. Krogh Sørensen, Hyllen.

De øvrige bestyrelsesmedlemmer siden starten har været: Sagfører Secher-Jensen, Sæby, gdr. K. G. Sørensen, Stagsted, propr. G. Jørgensen, Galtrup, greve Ahlefeldt-Laurvigen, Tveden, propr. J. P. Carlsen, Donsted, propr. O. Højmark, Gærumgård, husejer K. Knudsen, Klinghuset, forp. Henning Bang, Holtet, gdr. N. Jensen, Elsig, Ørtoft, hsm. L. Eriksen, Dronninggård Mk., gdr. Jens Pedersen, Bjergager, gdr. Marius Eriksen, Birket, gdr. Jens Frost, Lousig, gdr. M. Nørgaard, Tolstrupgård, propr. C. Thomsen, Nyholm, husmand N. P. Thomsen, Skovledet, Agersted, gdr. Niels Olsen, Hald, gdr. Folmer Jensen, Ågård, Ørum, gdr. Niels Jensen, Fladbirk, og husmand Th. Jensen, Stidsholt.

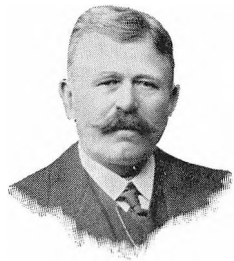
Slagteriets nuværende bestyrelse er foruden formanden propr. H. Krogh Sørensen, Hyllen, gdr. Anton Sørensen, Smedegård, gdr. Aage Nielsen, Vang Nørgård, gdr. Jens O. Nielsen, Tolstrup, Hjallerup, og husmand Alfred Pedersen, Lundholm, Ørtoft.

Fortegnelsen over de skiftende formænd og bestyrelsesmedlemmer er, som man ser, ikke særlig stor i betragtning af, at det her drejer sig om et tidsrum på 50 år. Andelshaverne har ganske øjensynligt forstået den store betydning i, at deres repræsentanter kunne bygge på erfaring under deres ansvarsfulde hverv i den omfattende virksomhed. Bestyrelsen er det vigtigste led i andelshavernes organisation af slagteriets ledelse. Det ville her føre for vidt at give en skildring af de skiftende bestyrelsesmedlemmers deltagelse i arbejdet

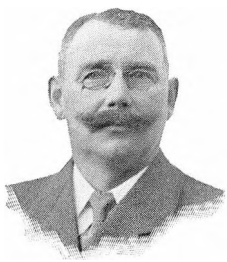
MEDLEMMER AF BESTYRELSEN

Gdr. K. G. Sørensen,
Stagsted, 1914-1917

Propr. G. Jørgensen,
Galtrup, 1915-1921

Greve Ahlefeldt-Laurvigen,
Tveden, 1916-1927
og 1928-32

Propr. J. P. Carlsen,
Donsted, 1917-1919

Propr. O. Højmark,
Gærumgård, 1921-1932

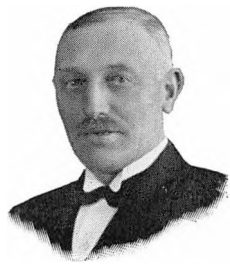

Husejer K. Knudsen,
Klinghuset, 1927-1932

MEDLEMMER AF BESTYRELSEN

Propr. Henning Bang,
Holtet, 1932-1933

Gdr. N. Jensen Elsig,
Ørtoft, 1932-1939

Husmand L. Eriksen,
Dronninggård Mark,
1932-1940

Gdr. Jens Pedersen,
Bjergager, 1932-1940

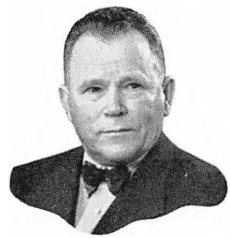

Gdr. Marius Eriksen,
Birket, 1934-1955

MEDLEMMER AF BESTYRELSEN

Gdr. Jens Frost, Lousig,
1939-1947

Gdr. Anton Sørensen,
Smedegård, siden 1940

Propr. C. Thomsen,
Nyholm, 1947-1948

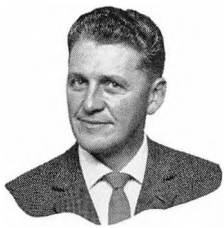

Husmand N. P. Thomsen,
Skovleder, 1948-1953

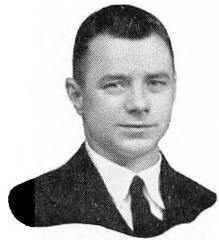

Gdr. Niels Olsen, Hald,
Tolstrup, 1950-52

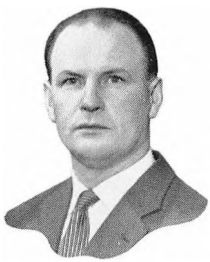
MEDLEMMER AF BESTYRELSEN

Gdr. Folmer Jensen,
Aagaard, Ørum. 1952-1958

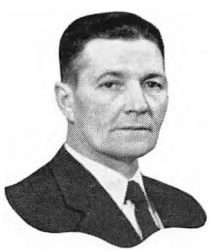
Gdr. Niels Jensen,
Fladbirk, 1953-1955

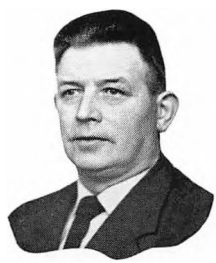
Gdr. Aage Nielsen,
Vang Nørgård, siden 1955

Husmand Ths. Jensen,
Stidsholt, 1955-1959

Gdr. Jens O. Nielsen,
Vestergård, Tolstrup,
siden 1958

Husmand Alfr. Pedersen,
Lundholm, Ørtoft,
siden 1959

indenfor ledelsen. — For de, der husker længst tilbage, tegner sig klart et billede af en række fremstående mænd, der som formænd i årenes løb løste mange store opgaver. Altid har man i slagteriets øverste ledelse fundet mænd, der var stoute repræsentanter for de østvendsysselske landbrugere og besjælet af interesse for det store andelsforetagendes vækst. Aldrig har man i andelshavernes kreds søgt forgæves efter de førere, der med myndighed og indsigt kunne stå i spidsen for arbejdet.

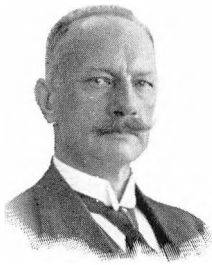
BINDELEDDET TIL ANDELSHAVERNE

Til støtte for slagteriet og som bindeled mellem andelshaverne og bestyrelsen har der siden slagteriets start været et repræsentantskab, hvis medlemmer er blevet valgt ved selvstændige møder ude i sognene. Repræsentantskabet har haft en væsentlig mission at udføre, og tit, når problemer meldte sig, været til støtte for bestyrelsen, idet repræsentantskabet i kraft af det store antal medlemmer er et godt fingerpeg for andelshavernes ønsker. Repræsentantskabet viser stor interesse for slagteriets anliggender, ofte er der en mødeprocent på 100. Når der skulle handles hurtigt, eller der forelå opgaver, der bedre under fortrolige forhold kunne drøftes med repræsentantskabet end med andelshavernes store kreds, har dette led i organisationen vist sin værdi.

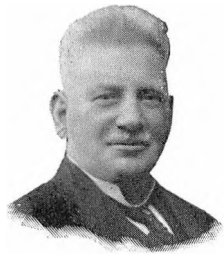
Repræsentantskabets formænd har været:

Stamhusbesidder J. Arenfeldt, Sæbygård ..... 1911—1917
Auktionsholder Vanggaard, Dronninglund ..... 1917—1928
Propr. N. P. Rafn, Dal ..... 1928—1929
Propr. H. Fabricius, Østmark ..... 1929—1938
Gdr. M. Nørgaard, Tolstrupgård ..... 1938—1940
(Medlem af bestyrelsen 1940—1950)
Propr. C. Overbeck, L. Rævdal ..... 1940—1945
Gdr. Jens Jensen, Heden ..... 1945—1946
Gdr. Chr. Søndermark, Søndermark ..... 1946—1950
Gdr. Jørgen Christoffersen, Granhøjgård ..... 1950—1953
Propr. H. Krogh Sørensen, Hyllen, Ulsted ..... 1953—1956
(Formand for bestyrelsen siden 1956)
Gdr. K. Callisen, St. Løgtved, ... siden 1956

FORMÆND FOR REPRÆSENTANTSKABET

Stamhusbesidder J. Arenfeldt, Sæbygård, 1911-1917

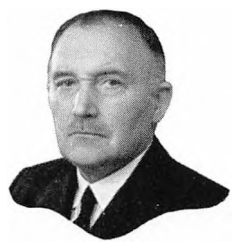
Auktionsholder Vanggaard, Dronninglund, 1917-1928

Propr. N. P. Rafn, Dal, 1928-1929

Gdr. M. Nørgaard, Tolstrupgård, 1938-1940 medlem af bestyrelsen 1940-1950

Propr. C. J. Overbeck, Ll. Rævdal, 1940-1945

FORMÆND FOR REPRÆSENTANTSKABET

Gdr. Jens Jensen, Heden,
1945-1946

Gdr. Chr. Søndermark,
1946-1950

Gdr. J. Christoffersen,
Granhøjgård, 1950-1953

Gdr. K. Callisen,
St. Løgtved, siden 1956

Det nuværende repræsentantskab består af følgende:

Husm. J. Larsen, Sletten, Præstbro, gdr. Mar. Christensen, Fjemb hede, gdr. J. Poulsen, Toftegård, Lyngså, gdr. A. Akselsen, Nygård, S. Voerså, husm. Godik Godiksen, Dronninggårds mark, landbrugslærer L. Sletting Christensen, Try, gdr. Anton Hørby, Bolleskov, gdr. J. Christoffersen, Granhøjgård, husm. Aa. Bruun, Højbjerg, Thorup, gdr. Carl Pedersen, Dorfgade, propr. Ing. Poulsen, Løgtholt, Dorf, gdr. Elvin Thomsen, Diget, Hjallerup, gdr. Jørgen Nielsen, Vester-

gård, Hjallerup, propr. E. Holst, St. Langheden, propr. H. Strøyberg, St. Bouet, propr. M. Bundgaard, Melholtgård, gdr. P. Nielsen, Sønderkær, Melholt, propr. O. Jensen, Skelgården, boelsm. Chr. R. Christensen, Tusbro, gdr. Knud Callisen, St. Løgtved, gdr. M. Christensen, Milholtvad, gdr. Aage Thomsen, Hønborgkrog, gdr. P. Hjorth Christensen, Kistrupholt, husm. Ahlm. Jørgensen, Strandby, gdr. Laurits Nielsen, Nokkebjerg, husm. Mar. Nielsen, Gl. Østergård, Hellevad, gdr. Th. Larsen, V. Landvad, gdr. Sv. Aage Christensen, Skindbjerg, gdr. Georg Nielsen, Stenbakken, husm. Niels Thomsen, Nørremark, gdr. Erik Wøhlk, Bakken, forp. K. A. Jensen, Krakov, gdr. Arne Baggesen, Sdr. Falden, husm. Frede Holst, V. Kokkenborg, gdr. Th. Jensen, Nr. Foldsted, gdr. Jens Chr. Jensen, Anneksgården, Lendum, avlsbruger Chr. Købsted, Skagen, gdr. Ejner Jacobsen, Vestergård, Stenhøj, gdr. Chr. Jensen, Søndergård, Ounstrup, husm. Vald. Christensen, Råholt, Hugdrup, husm. Georg Carlsen, Nyborg, husm. Johs. Jensen, Sillebak, Skæve, husm. Chr. Nielsen, Sorgenfri, gdr. Chr. Christensen, Strandhaven, husm. J. Nielsen, Ll. Morild, Sæsing, gdr. Chr. Thomsen, St. Engen, gdr. Viggo Bang, Østergård, Try, gdr. Chr. P. Nielsen, Aldershvile, Thorshøj, gdr. Kaj Nielsen, Brobak, husm. Isak Andersen, Vrå Skovhus, gdr. Carl Hald, Gettrup Møllegård, gdr. P. Jensen, Grenen, gdr. Alfred Nielsen, V. Fladholt, husm. Jens Johansen, Ll. Brunvang, husm. Kristein Jensen, Kærvang, kreaturhandler Chr. Knudsen, Agersted, gdr. Jens P. Christensen, Kragkær, Agersted, gdr. J. Mortensen, Danskg., Ørtoft, husm. Poul Thomsen, Skølstrup mark, gdr. Ankjær Christensen, Gyldendal, gdr. Jens Jensen, Ørheden, husm. P. Christensen, Ørum Overdrev.

Bestyrelse og repræsentantskab har i årenes løb taget mange betydningsfulde beslutninger og ved at være lydhør overfor udviklingens krav haft deres andel i, at slagteriet stadig har kunnet være fremme i forreste linie. Slagteriets stilling i dag viser, at andelshaverne kun har grund til anerkendelse overfor deres repræsentation i slagteriets ledelse.

NÅR ANDELSHAVERNE HAR ORDET

Til daglig svinger røgen fra slagteriets store dampskorsten som en vimpel for østvendsysselske landboeres foretagsomhed, men en dag i februar hvert år glider også flaget til tops for at hilse andelshaverne velkommen til den årlige generalforsamling. Med tog og biler sker der denne dag en mægtig invasion til Sæby, og den hyggelige bys gadeliv beherskes fuldstændig af den foreliggende begivenhed. Den store tilslutning, der altid har været til slagteriets generalforsamlinger, skyldes selvsagt i første række de betydelige økonomiske interesser, der omfattes af denne virksomhed. Der blev med andelshavernes stadig voksende tal hurtigt brug for byens største lokale, og som sådan var Sæby kommuneskoles gymnastiksal i en lang årrække fast domicil for de årlige generalforsamlinger, men selv her var det ikke muligt at skaffe husrum til de over tusinde andelshavere, der konstant giver møde. Siden 1936 har slagteriets generalforsamlinger været afholdt i slagteriets svalehal, og her har forholdene været så gode, som det er muligt at skabe for så stor en forsamling. Højttaleranlæg har medført, at de mange andelshavere kan følge forhandlingerne og yde deres indlæg med styrke.

Det har været de lyse toner, der beherskede forhandlingerne, og meget sjældent har man hørt oppositionens diskant anslået. Kun de store udvidelser og markedsforhold gav stof til meningsudvekslinger. Vigtige afgørelser kan blive stridsemner, men til gengæld finder den rette sammenholdets ånd, som er selve andelssagens grundsten, ingensinde bedre lejlighed til at vise sin fulde styrke. Andelshavernes stilling har fra først til sidst været en kraftig understregning af, at de står samlet om den store virksomhed, der har vist sig som et så værdifuldt aktiv for egnens svineproducenter.

DE 8 LEVERINGSPERIODER

Leveringsperioderne var oprindelig ifølge slagteriets love 10 år. Efter den første periode blev slagteriet vurderet, og der udbetaltes andele for 97.500 kr. samt fra opsparing i krigsforsikring 80.000 kr. Der fandtes da 2170 andelshavere. Ved næste 10-årige periodes ophør kunne der udbetales 201.418 kr., og andelshavernes tal var

nået op på 3495. Ved overgangen til den 3. periode vedtoges det at sætte dens udstrækning til 5 år, og samtidig foretoges en kursændring således, at der ikke kunne foretages nogen opskrivning af slagteriets værdi, når man atter skulle passere tærskelen til en ny periode. Det var en sundere form, der her blev valgt, end systemet med at foretage betydelige afskrivninger på slagterianlægget for atter at opskrive dets værdi og belåne det ved ny periode; konsolideringens fordele blev herved gjort illusoriske. Slagteriet afslutter nu sin 8. periode. Overgangen mellem de skiftende perioder er sket umærkeligt. Der har praktisk talt ingen udmeldelser været ved periodeskifte, og ny tilgang har fået antallet af andelshavere til at stige, så slagteriet nu har 3650 andelshavere mod 730 for 50 år siden. Periodeskifterne har ført bevis for den tillid, andelshaverne nærer overfor deres slagteri. Som en andelshaver udtrykte ved en periodes afslutning: »Vi er sikkert alle enige om, at vort slagteri er gået godt, og vort ønske kan kun være, at det må lykkes at føre slagteriets virksomhed videre gennem den nye periode i samme spor.«

MODTAGELSEN AF SVIN REFORMERET AF BILERNE

Da slagteriet startede, havde det konkurrence fra de andels- og privatslagterier, der tidligere havde fået svinene.

Andelsslagteriet i Hjørring fortsatte modtagelsen af svin i Sæby, men holdt dog snart op hermed på grund af svigtende leveringer.

I Dybvad var konkurrencen stærkest, da denne by stadig søgte at få andre slagterier til også at modtage svin der, og de første år var der her modtagelse til de 2 andelsslagterier i Hjørring og Nørresundby samt privatslagterierne i Hjørring, Aalborg, Randers og Hadsund. Her ansattes proprietær M. Sørensen, Langholt, som modtager, og gennem flere år købte Sørensen mellem 1.000 og 2.000 svin årlig til slagteriet.

Sørensen, Langholt, udførte et fortjenstfuldt arbejde for slagteriet; det ene slagteri efter det andet opgav modtagelsen, da det ikke kunne betale de priser, der kunne opnås i Sæby, og efterhånden foretrak landmændene at tegne sig som andelshavere.

I Præstbro og Agersted købte modtageren, gårdejer J. Christensen, Togårde, også mange svin gennem de første år.

Den tid, da landboerne i stort tal kom kørende til stationerne i den årle morgenstund for at aflevere svinene til slagteriets modtagere, er ikke mere. Bilerne har her, som på så mange andre områder, fuldstændig ændret transportmåden. Bilerne henter nu svinene direkte hos producenterne, en måde, der foruden bekvemmeligheden også har andre uomtvistelige fordele. Modtagelsen og vejningen på stationerne var gennem mange år en betydelig udgift for slagteriet; den nye transportmåde blev væsentlig billigere. Gennem flere år var det er stridsemne, om man vedblivende skulle veje svinene levende, men da det endelig blev vedtaget at forlade denne praksis, følte det vist alligevel ikke som noget savn af andelshaverne. Ved den direkte og hurtige befordring i bil har det desuden vist sig, at svinene kommer betydelig pænere frem.

Propr. M. Sørensen, Langholt

Slagteriet har fra første færd betalt kørepenge for direkte levering af svin, oprindelig nærmest som et vederlag for den udgift, slagteriet ellers ville have haft ved forsendelsen på jernbanen, men senere under biltransporten ud fra det princip, at enhver andelshaver, der ikke bor alt for afsides og ved alfar vej, skulle kunne få sine svin, når der var mindst 2, transporteret gratis til slagteriet.

Som en illustration af, hvor omfattende et transportsystem, der her er sat i scene, kan nævnes, at 55 vognmænd dækker området og sørger for, at det store antal svin når rettidig frem på leveringsdagene.

SVINEBESTANDEN I ØSTVENDSYSSEL AF HØJ KVALITET

Svineavlens forbedring har tilknytning ikke alene til eksportvarens kvalitet, men også til rentabiliteten for såvel producent som slagteriet. Fra et tidligt tidspunkt har slagteriet ydet en kraftig indsats for at højne svinebesætningernes kvalitet. Der er således i årenes løb

udstationeret en mængde 1ste klasses alvsorner, der selvsagt har sat sit gode spor på kvaliteten og været producenterne en hjælp i arbejdet for at fremskaffe de typer, der lå de engelske aftageres ønske nærmest.

Der er ved indkøbet af ornerne taget hensyn til bygningen, kødfylde, triveligheden, frugtbarheden og levedygtigheden, og at disse egenskaber har været gode gennem flere generationer.

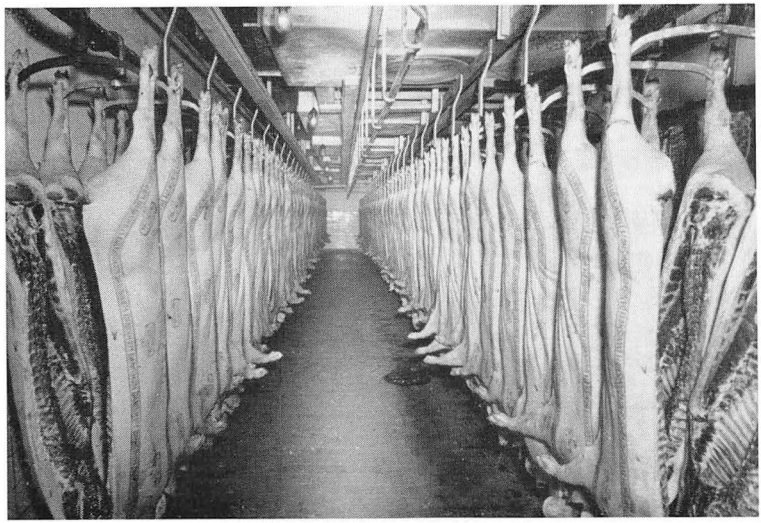
Alle ornerne er købt på avlscentre og fra gode centre, og med den kontrol, der føres med disse, er der en større sikkerhed for herfra at få gode, værdifulde dyr end gennem den almindelige ukontrollerede avl.

De første år benyttedes Yorkshire-racen meget, men nu er man udelukkende gået over til landracen, da denne nu er bedre end Yorkshire-racen, særlig med hensyn til længde og bygning. I det 50. driftsår havde slagteriet 250 orner udstationeret rundt om i Østvendsyssel, og ialt har der gennem årene været udstationeret ca. 5300 orner.

I de senere år er der kommen en ny faktor ind i billedet, idet ornecentralerne har vundet en betydelig udbredelse. Det er både en centralisering og en simplificering, når ornecentralens indehaver pr. bil møder med ornerne på ejendommen. Slagteriet har også her sikret sig, at kvalitetskravene fastholdes, idet det er en betingelse for udstationering til ornecentralerne, at der udelukkende anvendes orner fra avlscentre.

I arbejdet for at højne den kvalitetsmæssige standard af svinebesætningerne i Østvendsyssel har direktør Skensved været en foregangsmand; ingen lejlighed har han ladet ubenyttet til at gøre en indsats på dette felt. Altid på generalforsamlingerne har der lydt vejledning til producenterne og både kampen imod den i sin tid ret høje tuberkuloseprocent blandt svinene her i Østvendsyssel, og arbejdet for fremskaffelse af ensartede bacontyper har givet gode resultater.

Ser man slagteriets lager af lurmærkede svin, bestemt for englændernes frokostbord, imponeres man af disse mængder af ganske ensartede kroppe, der er en ædel race over dem, der taler tydeligt om de store sejre, der er vundet indenfor svineproduktionen i Østvendsyssel.

Baconsvin i kølerum

Bacon i drænrummet

PÅ 31 ÅR »KONTRAKTGRISE« FOR 56½ MILL. KR.

Den oprindelige fremgangsmåde i svineproduktionen var, at producenten selv gennem egne søer sørgede for det nødvendige tillæg af smågrise. Senere skete der en specialisering på dette felt, idet det viste sig, at særlig det mindre landbrug ved bedre betingelser for røgt og pleje fik søerne mere »lyksomme«. Den private handel dannede, specielt gennem grisemarkederne, det nødvendige mellemled for de to parter. Den hurtige udvikling gjorde fremskaffelsen af tilstrækkeligt avlsmateriale til et økonomisk problem for producenten, og der måtte i højere grad lægges an på kreditydelse. Gennem nogle år blev auktionerne en betydelig faktor for grisehandelen, idet man tvunget af forholdene måtte se bort fra den fordyring, der her blev tale om. Under auktionernes tid ser man netop et talende eksempel på de lunefulde vilkår, produktionen har været undergivet. Ved salget af smågrise fik auktionsholderen sikkerhed i selve grisene, en sikkerhed, der måtte betegnes som »bombesikker«, idet grisene ved kredittens udløb var færdige til levering. Dog, livets tilskikkelser har før kuldkastet al menneskelig beregning. Her sker dette, at det færdige slagterisvin ikke kunne udbringes i det beløb, det kostede som 3 ugers gris!

I de dårlige tider rejstes bestræbelserne for at få handelen med smågrise ind i et nok så sundt spor, og her viste andelssagens sammenhold sig atter som hjælpen, der kunne bane nye veje. På generalforsamlingen i 1930 vedtoges det, at slagteriet skulle gå over til at financiere køb af smågrise. Denne ordning indførte de såkaldte kontraktgrise og bød omsætningen meget favorable vilkår. Renten sattes til ½% pr. måned, og desuden skulle der betales 1 kr. i salær til administration, imødegåelse af tab og opsparing af reservefond, idet den kreds af andelshavere, der ville benytte sig af kontraktkøb, skulle udgøre en selvstændig enhed indenfor slagteriet. I modsætning til, hvad man har set eksempler på flere andre steder i landet, blev den nye salgsmåde en virkelig vinding for denne egn, og al frygt for, at den ikke skulle kunne lade sig gennemføre uden store tab, har vist sig ubegrundet.

Siden udstationeringen af smågrise begyndte i 1930, har der været udstationeret ialt (de sidste 3 måneder af 1960 anslået) ca. 706.000 grise til en sum af ca. 56.500.000 kr. Startåret blev der udstationeret

11.261 grise. Antallet faldt i løbet af krigen til 3.664 grise og når sit højdepunkt i 1960 med 57.500 grise. — Så kommer bevisførelsen for soliditeten i foretagendet: I de 31 år med en omsætning på 56½ mill. kr. er der kun afskrevet 12.000 kr. som tab, hvilket vil sige 0,2 ‰. Salæret er nu kun 50 øre pr. gris.

Reservefonden andrager nu (okt. 1960) kr. 246.000,-. Ordningen har iøvrigt hvilet i sig selv, idet alle udgifter er afholdt af kontraktregnskabets egne indtægter.

DRIFTSFONDEN

Slagteriets driftsregnskab for året 1959 balancerede med 53.492.685 kr. og status med 6.304.652 kr. — Dette fortæller mere end noget andet, hvor store krav der stilles til den pengemæssige likviditet. Allerede i 1926 indså man betydningen af at oparbejde en driftsfond, der kunne bidrage til at gøre slagteriet økonomisk uafhængigt.

I 1926 vedtog generalforsamlingen, at der skulle hensættes 1 øre pr. kg i 4 år til en driftsfond. 1938 ændredes dette til 1 kr. pr. svin i 4 år, i 1941 blev det til samme indskud, men i en periode for 5 år, 1944 forhøjedes beløbet til 2 kr. pr. svin og siden 1948 er der til driftsfonden tilbageholdt 3 kr. pr. svin i 5 år. Tilbagebetalingen sker over 5 år i forhold til de årlige indskud. Der henstår således altid beløb for 5 år i driftsfonden, hvis midler for tiden andrager ialt 1.737.000 kr.

— Det er en god finanspolitik, der her føres. Andelshaverne har gennem denne financiering været med til at spare store rentebeløb. En udstationering af grise i det omfang, man er nået op på, ville sikkert have stødt på vanskeligheder uden driftsfondens stærke bolværk.

KØD-BENMELSFABRIKATIONEN

Slagteriet har siden starten haft egen destruktionsanstalt. Det har været et led i driften, at destruktionsanstalten behandlede affaldet fra de forskellige virksomheder på slagteriet. Der er her gennem årene produceret store mængder kødbenmel, der er kommen andels-

haverne til nytte. I visse perioder oversteg efterspørgslen produktionen, og når kød-benmel var mangelvare, blev det altid forbeholdt andelshaverne.

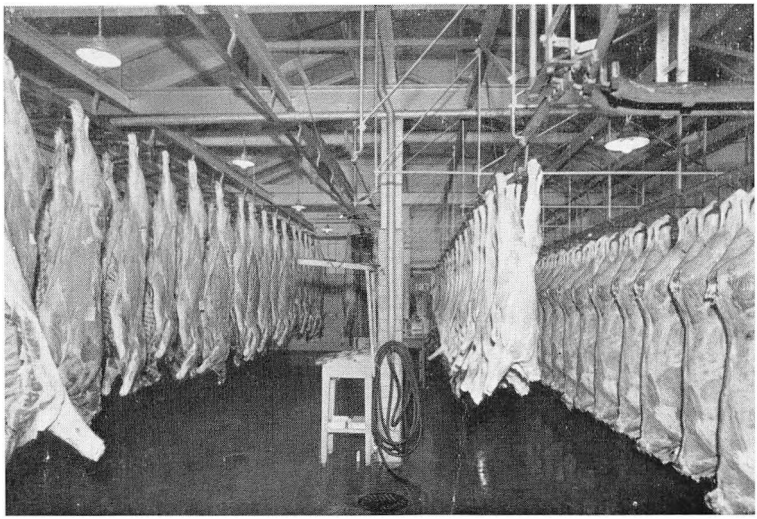
På grund af veterinærmyndighedernes krav om, at destruktionsanstalterne fjernes fra eksportslagterierne, vil tilladelsen til benyttelse af slagteriets destruktionsanstalt udløbe 1. juli 1962. Dette har foranlediget, at slagteriet — sammen med de andre nordjydske slagterier — som medejer er blevet tilsluttet destruktionsanstalten »Nordjyden« ved Nørresundby.

FISKEMELSFABRIKATIONEN

I sommeren 1941 blev der i slagteriets destruktionsanstalt installeret et anlæg til fremstilling af fiskemel og udvinding af olie. Fiskemelsfabrikationen startedes først og fremmest for at udnytte slagterianlægget og holde folkene i arbejde på et tidspunkt, da slagtningerne var stærkt reduceret på grund af krigssituationen.

Det første år behandledes 2½ mill. kg fisk, og heraf blev udvundet ½ mill. kg fiskemel og 42.000 kg olie. Ved den følgende generalforsamling modtog direktøren og bestyrelsen en stærk anerkendelse for initiativet til fiskemelsfabrikationen, der allerede det første år formåede at betale maskinanlæggene hertil. Produktionen af fiskemel steg, og på et vist tidspunkt kunne man i denne afdeling beskæftige ca. 25 mand i døgndrift. Der var også opfindsomhed med i spillet, idet man fandt på at udnytte rejeaffald fra Hermetikfabrikkerne. Dette affald var tidligere kun blevet benyttet til gødning, og slagteriet var ene om at udnytte det i foderfabrikationen. Det viste sig at være et værdifuldt proteinholdigt foder, der kunne erstatte kød-benmel.

Fiskemelsfabrikationen betød mere end en god indtægtspost på slagteriets regnskab. Det, som er afgørende for produktionen af svin og mælk, er den mængde æggehvide, der kan fremskaffes, da æggehviden er nødvendig i begge tilfælde. Under krigen var højprocentige fodermidler vanskelige at skaffe, og andelshaverne fandt, at fiskemel på grund af det store æggehvideindhold var billigt. Ved priskontrolrådets rationeringsbestemmelser fandt andelshaverne det urimeligt, at de skulle fratages det meste af dette værdifulde tilskuds-

Fra kreaturslagteriet

Pølsemageriets lagerrum

foder. — Der kom et punktum. En klage over anlæggets placering op ad Sæby foranledigede, at myndighederne nedlagde forbud mod videreførelse på slagteriets grund. — Produktionen standsede i 1945 og havde da strakt sig over 5 år.

EGNENS KØD – TIL EGNENS BEFOLKNING

Gennem årene er der oparbejdet en stabil kundekreds blandt slagtere og viktualiehandlere i oplandet. Slagteriet søger at betjene denne kundekreds på bedste måde. Denne kontakt er den korteste og billigste vej fra producent til forbruger, og den indebærer den mulighed — når den drives rigtigt — at den er til fordel for begge parter.

Det er betydelige leverancer af svinekød, okse- og kalvekød samt pølsevarer, der spredes ud til slagterbutikkerne i Østvendsyssel, og det kan siges, at slagteriet på dette område er blevet bedre indarbejdet, end hvad der er tilfældet med slagterier de fleste andre steder i landet. De direkte leveringer til slagteriet — suppleret med samlestaldens tilførsler — giver sikkerhed for, at der altid kan tilbydes oplandskunderne den rigtige vare. Der er her skabt virkelig basis for mottoet: Egnens kød til egnens befolkning!

I maj 1950 satte slagteriet en stor moderne varevogn i rute til området, dels for at betjene kunderne og dels for at imødegå konkurrence. Det må siges, at dette arrangement har betydet en yderligere service til kunderne, der også har kvitteret. — Sidste år havde varebilen en omsætning på 1,4 mill. kr.

— *Moderne spisevaner koncentrerer sig om noget godt i Østvendsyssel.*

SAMLESTALDEN

Under krigen blev der på grund af den vanskelige fragtsituation, hvor det kneb med at få dyrene frem til eksportmarkederne, oprettet adskillige samlestalde. Det skete i en række byer med passende opland, hvor så opkøb til eksport og hjemmemarked fandt sted. For Østvendsyssel var det D.L.K., landboforeningen, husmandskredsen og slagteriet, der gik i aktion og opnåede tilladelse til at afholde et ugentligt marked i Sæby, hvorfra fordelingen skete i forbindelse med den gældende kødordning.

Lige fra starten blev det øjensynligt, at Sæby samlestald var placeret i et område, hvor der var betingelser for denne hjemlige »markedsdannelse«. Medens mange samlestalde måtte kapitulere ved krigens afslutning, har Sæby samlestald kunnet fortsætte og udbygge sin virksomhed. Det første kreaturopkøb i Sæby skete den 29. marts 1943. Til at begynde med samledes kreaturerne i brugsforeningens gård, men markedet antog sådanne dimensioner, at alle rammer blev sprængt. Det blev nødvendigt at bygge en stald, der var stor nok til dette formål. Den nye moderne samlestald fik sin plads lige overfor slagteriet og er anerkendt som fast ugemarked. Slagteriet bevidnede sin interesse for samlestalden ved at skænke gratis grund og indskyde 25.000 kr. i byggeriet. Når vi anslår leveringerne for den resterende del af 1960, vil omsætningen i årene fra 1943 til 1961 udgøre ca. 78.000 kreaturer og ca. 53.000 kalve. I penge andrager den årlige omsætning nu omkring 4 mill. kr. Årsregnskaberne siden starten viser en samlet omsætning i de forløbne år på ca. 68 mill. kr. Samlestaldens bestyrelse består af en repræsentant for hver af de deltagende organisationer, og slagteriets repræsentant i bestyrelsen, *Anton Sørensen,* Smedegård, Ørtoft, er den nuværende formand.

Samlestalden har haft betydning for slagteriet, og selvfølgelig gælder dette også omvendt. — Markedet i Sæby er eksemplet på, hvorledes et samarbejde mellem landbrugets organisationer kan fremme fælles interesser.

D. L. K.

Danske landbrugeres kødforsyning oprettedes i 1934 som landsorganisation og begyndte sin afdeling i Sæby den 3. marts 1934. Ved organisation af kreaturslagtningen — efter svineslagtningens forbillede — vil man give producenten størst mulig andel i den pris, konsumenterne må betale på kødmarkedet, og samtidig ved regulering af tilførsler i forhold til efterspørgsel sikre sig imod, at landbruget skal kødføde den øvrige befolkning til priser, der ikke er betinget af fremstillingsomkostningerne. Denne andelsbevægelse har gennem sin afdeling under Østvendsyssel Andelssvineslagteri bidraget til at sætte tilførslerne af kreaturer til slagteriet op, ligesom medlemmer af sammenslutningen også kan få deres kreaturer solgt på Samlestalden i Sæby eller eksportmarkedet i Aalborg gennem egne salgsmænd.

BLADE AF SLAGTERIETS FORHANDLINGS-PROTOKOLLER DE SIDSTE 25 ÅR

Slagteriets forhandlingsprotokoller er interessant lekture. I koncentreret form finder man her en afspejling, der ligesom kilometerstene markerer vejen frem gennem årene. — Læs og lad selv erindringen give tingene liv:

1936.

Jubilæumsfesten den 13/6.
25/6 Tilladelse til oprettelse af samlestald.
Slagtning af reagenter.
Store svin til Tyskland.
Nedskæring af kvota til England.

1937.

Repræsentantskab og generalforsamling vedtager fornyelse af kraft- og køleanlæg samt destruktion.
Svinekroner.

1938.

31/5 Offentligt slagtehus etableres.

1939.

24/4 Der oplyses, at der nu er oplagret 260 tons kul.
15/9 Krigsforsikring omtales på ekstraordinært repræsentantskabsmøde i anledning af krigssituationen. — Udstationeringen af kontraktgrise begrænses.

1940.

5/1 Indsamling til Finland ved lister til repræsentanterne samt slagteriets bidrag, der ialt udgjorde ca. 40.000 kr.
Ved generalforsamlingen 24/2 retter formanden en tak til sømændene for deres indsats for eksporten.
27/4 Indførelse af maksimalpriser på kødvarer.
6/5 Ekstraordinært repræsentantskabsmøde — al eksport nu til Tyskland. — Tilgodehavende i England.
28/5 Der er indkøbt 1½ mill. tørv.
5/9 Indførelse af 8 kr.s afgift — de 4 kr. tilbagebetales.

1941.

25/1 Fisketørremaskine anskaffes.
3/2 Repræsentantskabsmøde. — Tilbageholdte kroner skal stå i 5 år. Erhvervsudvalget drøftes.
1/8 Sekretær Trautmann død (efterfølges af sekretær Behnke).
25/11 Overenskomst med kommunen om mælkelaboratorium.

1942.

11/6 Anskaffelse af 2 kartoffelkogeanlæg.
1/8 Repræsentantskabsmøde — Små slagtninger omtales.

1943.

2/3 Sæby samlestald godkendt (i brugsforeningen) begynder 29/3.
20/4 Indsamling til Norge.

1944.

Pølsemester Andersen fratræder — ny pølsem. Isaksen 1/1 1945.
16/12 Vandrensningsanlæg?

1945.

24/1 Direktør Skensved arresteres af tyskerne (sammen med sin frue).
24/2 Generalforsamling. Driftsfondet forhøjes til 2 kr. pr. svin i 5 år.
5. maj.
Norgeshjælpen.
8/9 Repræsentantskabsmøde. — Formanden udtaler sin glæde over krigens afslutning og over, at direktør Skensved og frue er velbeholdne hjemme igen.
Formanden beklager byens modstand mod fiskemelsfabrikken.
7/11 Fiskemelsfabrikken lukkes af myndighederne — en flytning overvejes.

1946.

4/2 Repræsentantskabsmøde. — Tilslutning til slagteriets tilskud til samlestald.
23/2 Kreaurslagteriets udvidelse vedtaget.
26/8 Slagtermester Frost fratræder. — Rasmussen nyansat.

1947.

21/1 Eengangsskat 66.000,-.
Slagteriet indmeldes i konservesfabrikken D.A.K. i Roskilde.
Forslag om andele.
19/7 »Englandspengene«. Slagteriets andel 238.625,-.

Kontoret 1960

1948.

31/3 Slagteriet indfører anerkendelse til jubilarer blandt personalet, der uddeles diplomer og gratiale til 15 jubilarer.
Fornyelse af pølsemageri drøftes — vedtages på ekstra repræsentantskabsmøde 15/6 og ekstra generalforsamling 9/7.

1949.

26/2 Generalforsamling. — Forslaget om andele ændres derhen, at der tilskrives de tilbageholdte kroner 1 kr. ekstra pr. svin for de forløbne 5 år (beløbet tages af reserverne), ialt 163.000,-, fremefter tilbageholdes 3 kr. pr. svin i 5 år.

1950.

26/9 Boringer efter vand.

1951.

17/7 Slagteriet medlem af Hudecentralen.
19/9 Installation af vekselstrøm.

1952.

23/2 Overskudscheck, kr. 1859,-, uretmæssigt hævet på generalforsamlingen.
26/5 Prisbindingsloven ophører pr. 24/5.

1953.

28/2 Generalforsamling. — Forslag om udvidelse af kontorer forkastes.
27/4 Klassificeringen er nu genoptaget.

1954.

27/2 Generalforsamling. — Udvidelse af kontorer vedtages.
Forslag om urafstemning vedtages.

1956.

25/2 Fabricius afgår som formand. — Krogh Sørensen ny formand.

1957.

16/5 Medlem af tarmfirmaet Schaub & Co.
Ekstra generalforsamling 28/9 efter ønske fra L.S. med en redegørelse fra slagteriets formand om situationen for svineproduktionen.

1958.

22/2 Generalforsamling. — Forslag fra Carsten Andresen om andelskonto.
18/9 Medlem af D.B.C. fra 1/1 1959.

1959.

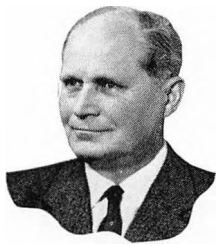
Tarmmester Petersen fratræder efter 46 år.
Mestersvend i kreaturslagteriet Brejnholt afgår efter 38 år.
25/8 Kartoffelkogeforeningen ophører.
24/9 Slagteriet overgår til 3 ugentlige slagtedage.

1960.

Januar. Udlevering af »billige grise«.
8/8 Direktør Edvard Sørensen antages pr. 1/1 1961.
1/10 Direktør Skensveds 50 års jubilæum.
6/10 Indmeldelse i fælles destruktionsanstalt »Nordjyden«, Nørresundby.

Overdyrlæge Fenger Eriksen

Overdyrlæge H. C. Larsen

VETERINÆR-KONTROLLEN

Siden århundredskiftet er der her i landet opbygget et omfattende kontrolsystem. Andelssvineslagterierne har selv taget initiativet til gentagne forbedringer af den lovbefalede kødkontrol for herigennem at befæste det danske flæsks anseelse på udlandets markeder. Den kontrollerende dyrlæge ansættes direkte af ministeriet, hans løn fastsættes af dette, og dyrlægen eller hans medhjælper skal være til stede i hele arbejdstiden, syne dyrene samt foretage eller overvåge mærkning og stempling af slagteriets produkter. Kontrollen tilsigter ikke alene at beskytte forbrugerne, men også at være til vejledning for producenterne gennem konstatering af sygdommene. Dette store ansvar blev varetaget af overdyrlæge *Fenger Eriksen* fra 1911—1940, og han blev efterfulgt af den daværende reservedyrlæge *H. C. Larsen,* der siden 1940 har været slagteriets overdyrlæge. Der er nu 2 faste reservedyrlæger, og under slagtningerne er der desuden assistance af praktiserende dyrlæger, så der nu ofte ses 4—5 dyrlæger i funktion på de store slagtedage. — Den verdensberømte engelske forfatter

Rider Haggard giver i »Rural Denmark and ist lessons« følgende malende skildring af den kontrollerende danske dyrlæge:

»Et sted står en lærd mand, hvis pligt det er dag efter dag at dømme om svinets indvortes. Svinene bringes for ham i endeløse rækker, for at hans øvede øje kan dømme om, hvorvidt det slagtede svins helbred var, som det skulle være. Han mindede mig om en romersk offerpræst, der tog varsel af sine ofres indvolde, en handling, over hvilken der må have været netop den samme stemning af rædsel og højtidelighed. Naturligvis er grunden til hans nærværelse den, at svin, som går ud fra Danmark ad handelsvejen, skal være — ligesom Cæsars hustru — hævet over al mistanke.«

SLAGTERIETS VELTJENTE MEDARBEJDERE

En virksomhed som Østvendsyssel Andelssvineslagteri er selvsagt arbejdsgiver i stort format. Der er pr. oktober 1960 ansat ca. 190 personer i alle slagteriets afdelinger — heri indbefattet dyrlæger, butik, tarmrenseri. Der udbetaltes i 1959 ialt i lønninger (tarmhus og dyrlæger incl.) ca. 2.100.000 kr.

Slagtemester Chr. Frost

Selv om det kun er direktør *Skensved,* der kan holde 50 års jubilæum sammen med slagteriet, er det dog et særkende, at adskillige af de ansatte kan se tilbage på mange års virke ved slagteriet. Afdøde slagtemester *Chr. Frost,* der var med fra starten, fratrådte i 1946 efter 35 års trofast og dygtig arbejdsindsats. Der er dog nogle, der har nået at fejre 40 års jubilæum på slagteriet — heraf fungerer slagtemester *Th. Hellum* og slagteriarbejder *Peter Madsen* stadig.

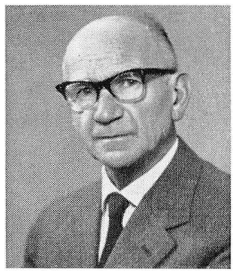
Af de øvrige nåede tarmmester *M. Petersen* ikke mindre end 46 års virke, medens slagteriarbejderne *Chr. Jensen* og *Johs. Christensen* passerede de 40 år, inden de lagde op.

Som et udtryk for, hvormange veltjente medarbejdere, slagteriet råder over, kan nævnes, at ikke mindre end 24 af de nuværende ansatte har holdt 25 års jubilæum.

OVERORDNEDE FUNKTIONÆRER

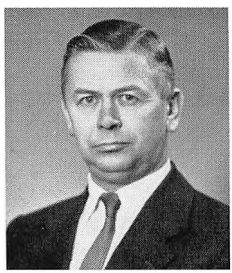
Kontorchef A. Christensen

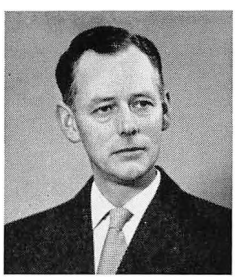
Kasserer L. Aaen

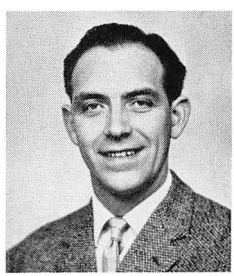
Disponent H. V. Sørensen

Disponent Th. Gregersen

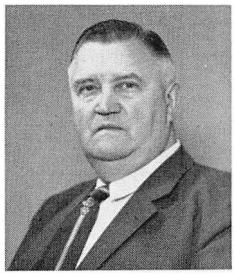

Salgsleder A. Norup

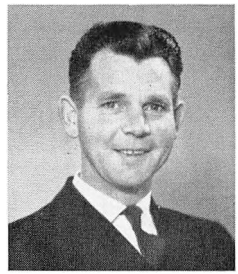

Bogholder L. Speck

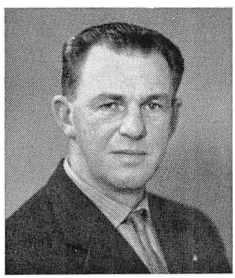
I JUBILÆUMSARET

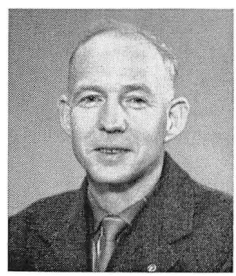
Slagtemester Th. Hellum

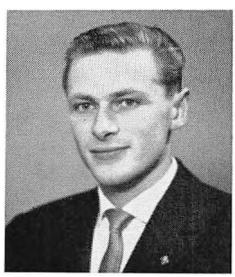
Pølsemester J. Schmidt

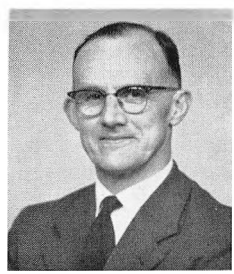
Maskinmester G. Larsen

Tarmmester Sv. Pedersen

Forvalter O. Børresen

Butiksbest. Alfred Jensen

dere 1960

Som revisorer i slagteriet har følgende fungeret:

Propr. *J. Jensen,* Krættrup ..... fra starten til 1914
lærer *J. Jensbye,* Volstrup ..... fra starten til 1928
lærer *J. C. Sørensen,* Hørby ..... 1914—1922
og i 1928
sognefoged *Anton Wolstrup,* Volstrup ..... 1922—1938
amtsrådsmedlem *J. Jensen,* Skølstrup 1929
auktionsholder *C. Vanggaard,* Dronninglund ..... 1930—1933
konsulent *L. Jensen,* Fæbroen ..... 1933—1944
gdr. *Jens Jensen,* Heden ..... 1938—1954
Einar Henriksen, Syvsten ..... siden 1944
propr. *Vilh. Skovsgaard,* Skovsgaard ..... siden 1954
statsautoriseret revisor *Alexander Tvede,* Aalborg ..... siden 1929

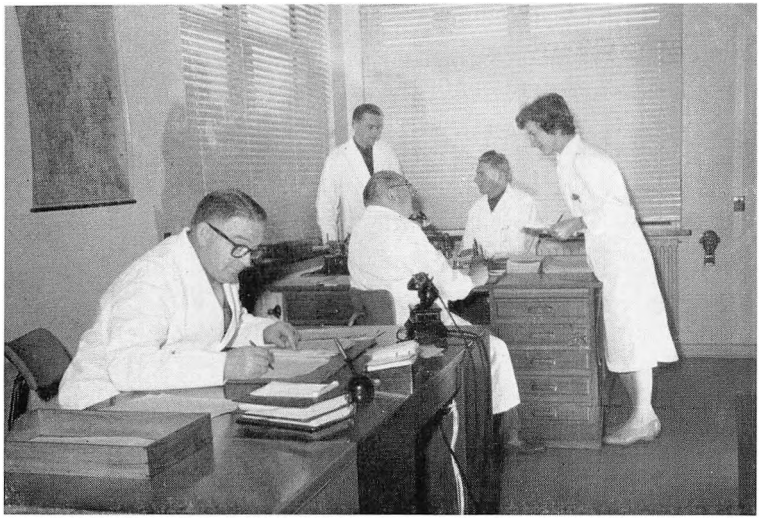
Østvendsyssel Andelssvineslagteri har siden starten haft et velassorteret udsalg på Vestergade i Sæby. Der er aldrig oprettet andre udsalg, idet der er lagt større vægt på at kontakte detailhandelen gennem leverancer til slagtere og viktualiehandlere.

Sæby Bank har gennem 50 år været en god og forstående bankforbindelse, der bød slagteriet gode vilkår, sikkert i forståelse af, at det var en stor kunde, der ikke bragte nogen risiko.

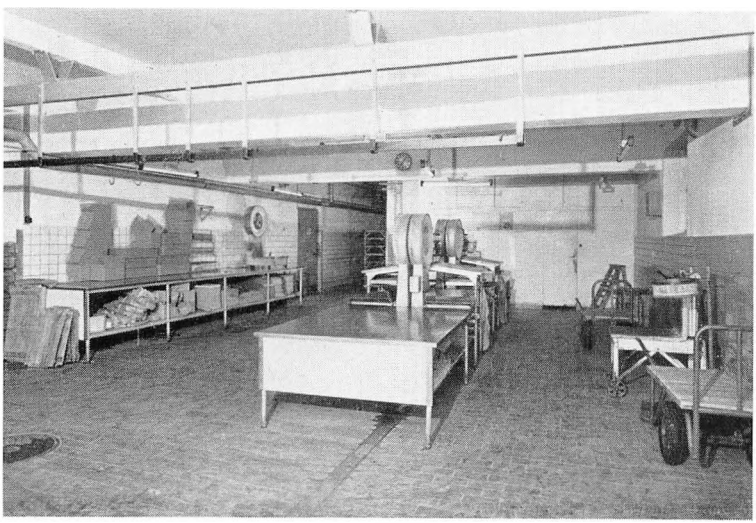
Mellem slagteriet og »Østvendsyssel Avis« kan der også ses tilbage på et mangeårigt samarbejde, idet bladet gennem 48 år som medlemsblad har knyttet trådene ud til andelshavernes store kreds.

Når jernbanevognene ved slagteriet har modtaget deres last, føjer de sig til den strøm af hvide kødvogne, der ruller mod syd til Danmarks udfaldsport mod det engelske marked. — Inden der gives afgangssignal, må man hylde Sæby købstad, hvis kamp for at få slagteriet var den største og mest betydningsfulde fejde siden bondeoprørets tid. Det kan ikke skjules, slagteriet blev en foryngelseskur for den gamle købstad. På slagteriets store dage pustede andelshavernes strøm liv i gaderne. Der blev handlet og bundet varige bånd mellem land og by.

Årene i Sæby blev gode. Borgernes huse har nu omsluttet slagterianlægget, der i denne favn er en kerne i selve den historiske købstad.

Ekspeditionskontoret 1960

Ekspeditionen

KARTOFFELKOGEFORENINGEN

Nu er sidste verdenskrig rykket på afstand, og glemselens slør lægger sig tættere over mangt og meget. Mange kender ikke de vanskeligheder, landmændene kæmpede med på svinefodringens front under stormagternes opgør.

Da fodersituationen skærpedes, øgedes interessen for markafgrøder, der kunne yde mere end korn efter korn. Rodfrugtdyrkningen forøgedes, og da kartofler bedre end noget andet kan erstatte korn som svinefoder, blev det her, landmændene i særlig grad satte ind. Der fremkom transportable kartoffelkogeanlæg med en temmelig god kogekapacitet. Betydningen heraf var der mange, der så, men anlæggene kostede 12—13.000 kr., hvorfor der kun kunne blive tale om at udnytte disse i fællesskab.

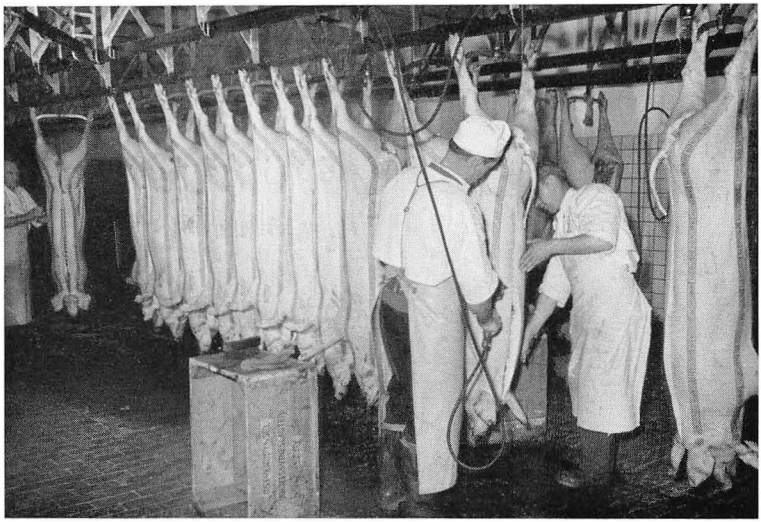
Foregangsmændene var afdøde proprietær *N. Bruun,* Ormholt, og gårdejer *Marius Eriksen,* Birket. Der blev rettet henvendelse til slagteriets ledelse og bestyrelse, der selvsagt under de vanskelige forhold havde interesse i, at der blev produceret så mange svin som muligt. Slagteriet gav tilsagn om at ville låne en kartoffelkogeforening penge til et eller flere anlæg. Der blev hurtigt tegnet 12.000 tdr. kartofler, og i efteråret 1942 indkøbtes 2 kogeanlæg. Det viste sig snart, at kartoffelkogningen havde interesse i Østvendsyssel. Der var tilgang år efter år, i 1947 disponeredes der ialt over 8 kogeanlæg, og i rekordåret 1948 blev der kogt 108.000 tdr. kartofler.

Da der efter krigen atter kunne indføres korn, aftog interessen for kartoflerne. Vanskelighederne med at skaffe arbejdskraft spillede ind; det blev de mindre arbejdskrævende afgrøder, der kom i jorden.

Slagteriet førte regnskabet for kartoffelkogeforeningen. Gælden blev betalt tilbage, og ved likvidationen i 1958 var der en formue på 48.000 kr., som medlemmerne fik tilbagebetalt med 1,03 kr. pr. tegnet td. kartofler. Formanden var alle årene Marius Eriksen, Birket.

Det var »rystende« at høre, når de blev trukket ad landevejens asfalt, disse kartoffelkogeanlæg. Hvis man husker sin barndoms fysikbog med G. Stephensons første lokomotiv — den høje skorsten, den trinde mave og de store jernhjul, har man billedet af disse transportable kartoffelkogeanlæg. De var sjove, de var mere, de var nyttige.

— Det skal ikke glemmes, at kartoffelkogeforeningen i en alvorlig og vanskelig tid havde betydning for svineproduktionen.

Eksportsvinene mærkes *Danish*

Pølsemageriet

DEN GAMLE ANDELSHAVER FORTÆLLER

Kun få af de gamle pionérer er tilbage og kan fortælle træk fra slagteriets første tid. — En af dem er husmand *Jens Johansen,* Ll. Brunvang, Flauenskjold, og han kan således holde »guldbryllup« sammen med slagteriet. Jens Johansen er stadig aktiv landmand, med støtte af en søn, og han fylder endnu i svinetruget. — Nu må de ikke få så meget som dengang, siger han, det var, da flæsket skulle være sine fire tommer.

Det er der ingen, der vil have i dag.

Svin af den type, vi leverede i starten, ville i dag være kommet »nederst i klassen«.

Det var noget, man glædede sig over, da vi fik vort eget slagteri, før var det så som så med de dele, siger Jens Johansen. Vi solgte svinene til Koopmanns slagteri, og jeg husker endnu, at da jeg skulle modtage den første betaling, skubbede opkøberen bare pengene fra bordet ned på gulvet — der kunne jeg så hente, hvad der var mit. Det ser anderledes ud i dag med den fine behandling og omsorg, der møder os andelshavere i Sæby. Man glædes over de mange flinke og trofaste medarbejdere, der findes på kontor og slagteri.

Der var godt med »papirgrise« fra Sæby i starten, men slagteriet fik alligevel en størrelse, vi ikke havde tænkt os. Det var ikke altid lige taknemmeligt at foreslå udvidelser, men i dag kan vi nok se, hvem der var klogest. Man kommer til at holde af, hvad man selv har bygget op, siger Jens Johansen og ser ud over sin ejendom. Det er det samme med slagteriet, som jeg nu har fulgt i 50 år. Havde privatslagterierne fået lov til at dominere, var vi sikkert ikke nået så vidt med kvaliteten af vore grise og salgsprodukter. Konkurrencen er hård, men slagteriet har været os en støtte, slutter Jens Johansen. — Som en af andelshavernes veteraner, tilmed med sæde i repræsentantskabet siden 1933, har han været inde på livet af svineavlens problemer.

ARBEJDSFORHOLDENE i »DE GAMLE DAGE«

Under en lille passiar med forhenværende fedtsmelter *Karsten Petersen,* Aalborgvej, Sæby, får vi et billede af arbejdsforholdene bag slagteriets mure de første år. Karsten Petersen havde sin arbejdsplads på slagteriet fra 1912 til 1944. Nu er han de firs, men man genkender ham på et af de gamle billeder fra slagteriet, han er her en stout slagter med skægget flot svunget op a la kejser Wilhelm. Ja, der var stil over tingene dengang og meget var anderledes end nu.

Den første dag, jeg var på slagteriet, modtog vi 224 svin, fortæller Karsten Petersen. Der var kun 6 slagteriarbejdere i sving, og vi måtte blive ved til kl. 11 aften, inden det blev fyraften. Normal arbejdstid var fra kl. 6 morgen til kl. 6 aften. Lønniveauet var også lidt anderledes end nu om dage. En ugeløn var 18 kr., og ved overarbejde blev timebetalingen på 30 øre forhøjet til 50 øre. Andelshaverne kom pr. hestevogn med en stor del af svinene, og det skete på alle tider af dagen. Det hændte også, at der, når arbejdet var afsluttet med den sidste fejning, kom rullende endnu en vogn over de toppede brosten, og så blev knivene hevet af bæltet igen. Det kan ikke skjules, at arbejdet var slæb i hine længst svundne tider; der var ingen af nutidens tekniske hjælpemidler, og det var muskulaturen, der blev kaldt på.

Vi kender alle omkvædet »de gode, gamle dage«, er det mere poesi end virkelighed? — På en måde var folk nok mere tilfredse dengang, svarer Karsten Petersen. Sliddet var hårdt, fortjenesten ringe og småt var det med livets goder, men utilfredshed i al almindelighed var der ikke — det levnede den lange arbejdsdag ikke tid til. Vi må heller ikke glemme, at der efter datiden var tilfredsstillende forhold på slagteriet.

Essensen af samtalen er, at Karsten Petersen ikke kan blive fortrolig med den megen utilfredshed, der kommer til udtryk i vore dage. Livet har fået tilsat mange goder. En sammenligning mellem løn og købeevne før og nu taler også, siger han. — Et par træsko kostede næsten en dagløn og at holde avis et kvartal, det var også en dagløn, der skulle til.

Det kan ikke nægtes, at den gamle fedtsmelters ord giver nutiden et mere tillokkende skær — hvad den sikkert også fortjener.

HVOR SLAGTERIET ER MED I DET STORE FÆLLESSKAB

Det er en naturlig videreførelse af det grundlag, andelssvineslagterierne er opbygget på, at andelsselskaberne har samlet sig om vigtige fraktioner udadtil og dannet fællesskab om fabrikker og produktionsanlæg, der betød en centralisering af visse behandlingsformer og en højere udnyttelsesgrad. — Det er i virkeligheden et vidtforgrenet og rationelt system, der knytter nutidens andelssvineslagterier sammen i fælles interesser, både om hjemmemarkedet og om udfaldsvejene til den vide verden. Den økonomiske og den handelspolitiske udvikling har skabt vanskeligheder for vor landbrugseksport. Mere rimelige afsætningsforhold ville have givet dansk landbrug en andel i den velstandsstigning, der er sket i de forskellige lande, og som gør dem til større konsumenter af fødevarer. Det er restriktioner, told, subsidier og markedsdannelser, der dæmmer op for et naturligt handelssamkvem.

Tværs over disse hindringer er det, at fællesskabet søger at udnytte enhver chance. Salget koncentreres og reguleres. Markedsanalyser danner grundlag for dispositioner. Danske producenters kvalitetsprodukt mærkes, så det ses på hver enkelt skive, og moderne emballering frister husmoderen i udlandets butikker.

I farverige brochurer, helsider i magasiner med millionoplag, i dagspressens spalter, fra radio, fjernsyn og på strålende neonreklamer over storbyens trafikerede center, fortælles, at danish bacon er i toppen. — Mon der er forsømt noget i udfoldelsen af moderne salgsteknik.

Den good-will, der er skabt for danske landbrugsprodukter, er misundt af dem, der konkurrerer om fødevareleverancer på hele kontinentet. I sidste runde har det omdiskuterede »Landbrugets afsætningsråd«, der oprettedes 1958, spillet med på disse strenge.

Forside af en af Danish Bacon Co.s engelske prislister med motiv fra Sæby

Andelsslagteriernes fælleskontor — Eksport-svineslagteriernes salgsforening.

Det vigtigste organ for slagteriernes fælles optræden såvel udadtil som indadtil er »Andelsslagteriernes Fælleskontor«, der blev oprettet allerede 1890. Talrige er de opgaver, der herfra er løst til gavn for dansk landbrug. Fælleskontoret er moder til fællesnotering, ba-

conkontrol, svineavlens ledelse, forsøgsstationer, forskningsinstitut, slagteriernes egne forsikringer og indkøbsforening. Igennem alle krigsårene og indtil 1. april 1950 havde alle spørgsmål angående eksport og forsyning af hjemmemarkedet med flæsk været underlagt Landbrugsministeriets baconudvalg, der blev oprettet i 1932. Dets afløser blev Eksport-svineslagteriernes salgsforening, hvis vigtigste opgave har været tilrettelæggelsen af baconleverancerne til Storbritannien. På tredielandsmarkederne har salgsforeningen i de forløbne år haft et ikke ubetydeligt salg af svin, søer og andre slagteriprodukter. Samtlige slagterier, såvel andels- som private, er tilsluttet organisationen. Afsætningen er en naturlig afslutning på den proces, der startes ved produktionen af svin hos landmændene, og ved at udbudet af slagteriernes hovedprodukter er koncentreret i salgsforeningen, får slagterierne dermed øget styrke overfor svingninger i afsætning og produktion.

Danish Bacon Company

er et engelsk-dansk aktieselskab, hvoraf til enhver tid mere end halvparten af aktierne skal være på danske hænder. — Også her er slagteriet parthaver. Næst efter de engelske brugsforeninger er D.B.C. verdens største forretning i fødevarer. Ikke alene forsynes mange tusinde butikker, men der drives en meget stor forretning i skibsproviantering, ligesom der gennem D.B.C. eksporteres danske landbrugsvarer verden over. I ca. 50 filialer er der beskæftiget over 4000 mennesker og årsomsætningen er på omkring 1600 mill. kr.

Danske andelssvineslagteriers konservesfabrik,

Roskilde, begyndte sin produktion i 1935. D.A.K. ejes af 23 danske andelsslagterier, heriblandt Østvendsyssel Andelssvineslagteri. Der har været rivende udvikling i denne virksomhed, der beskæftiger i nærheden af 500 mand og har en årlig omsætning på 40—50 mill. kr. Hovedproduktet er dåseskinke, og D.A.K. har handelsforbindelse med mere end 80 lande. En afdeling er *Roskilde Medical Company,* hvis fremstilling af penicillin har været medvirkende til at billiggøre dette produkt for landmændene.

Hudecentralen,

der har sine lagerlokaler i Glostrup og Brabrand, modtager skind fra så godt som alle slagterier, kødfoderfabrikker og lign. Det er et andelsselskab med begrænset ansvar. Hudecentralen har vist sin berettigelse ved at give et godt udbytte og medvirke til, at andelshaverne får det fulde udbytte af hudesalget. Østvendsyssel Andelssvineslagteri har været med i dette arbejde, siden hudecentralen oprettedes i 1951.

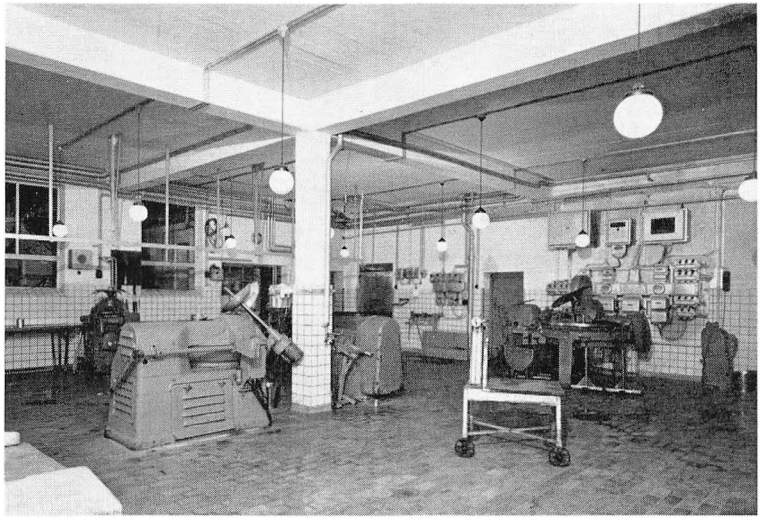
N.A.F.A., Nørresundby.

Denne fabrik blev i sin tid startet af nordjydske andelssvineslagterier og er senere udvidet til også at omfatte de fleste midtjydske slagterier. Fabrikken aftager slagteriernes beholdning af svine- og okseblod. Blodet forarbejdes til limstof, det såkaldte Albuminpulver, som hovedsagelig anvendes i Finérindustrien i Finland og U.S.A. Fabrikken går godt, og slagteriet finder fordel ved sit medlemsskab.

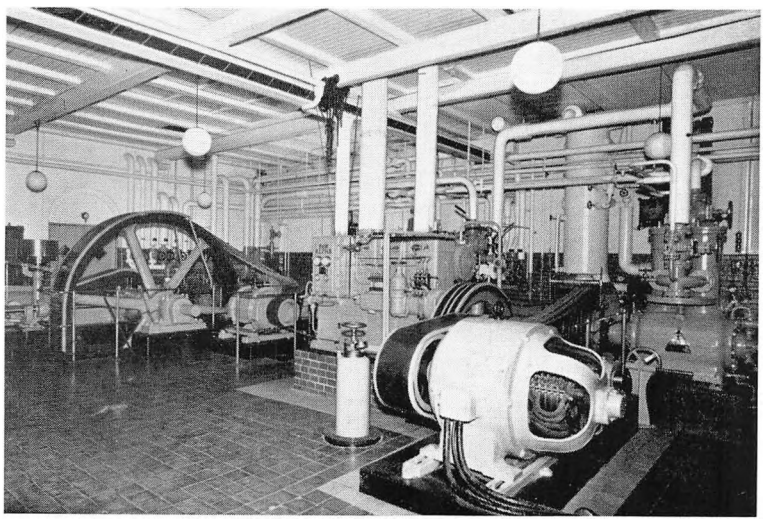
Schaub & Co.

er et andelsselskab, der ejes af en del slagterier, heriblandt Østvendsyssel Andelssvineslagteri. Schaub & Co. aftager og behandler tarmene fra medlemsslagterierne. Der er afdelinger både i Esbjerg og København, hvor firmaet i kødbyen driver en kommissionsforretning, der er meget stor og absolut førende i sin branche. Slagteriet i Sæby afsætter også gennem Schaub & Co. en del fedekalve, der eksporteres til Italien.

Østvendsyssel Andelssvineslagteri har i tilsluttede andelsselskaber og aktieselskaber økonomiske interesser, der ialt andrager kr. 972.000,-.

Pølsemageriet

Maskinhallen

AVLS- OG FODRINGSSPØRGSMÅL

Landsudvalget for svineavlens ledelse – der er nedsat af andelsslagteriernes fælleskontor – foranledigede, at slagterierne i 1950 byggede 3 nye forsøgsstationer. En på Sjælland, en på Fyn og en i Jylland. I 1960 blev der yderligere placeret en forsøgsstation i Vestjylland. Der foretages her fodringsforsøg med svin fra avlscentrene, der gennem deres nære forbindelse med slagterierne har ydet en stor indsats. Forsøgsstationernes opgave er at finde frem til de bedste avlsdyr med hensyn til foderforbrug og slagtekvalitet m. m.

Sideordnet hermed er et andet forædlingsarbejde iværksat landet over. Det er lokale udvalg, som kårer orner og søer hos egnens opdrættere. – Slagteriets område hører under Fællesudvalget for svineavl i Hjørring amt.

For at finde frem til egenskaber, der ikke er umiddelbart synlige på det levende dyr, har slagterierne i Hjørring, Aalborg og Thisted amter drevet egen forsøgsvirksomhed efter samme linie som landsudvalget. Oprindelig var det et lejemål på »Ny Vraa«, men i 1954 indviede slagterierne deres egen forsøgsstation »Nordjylland«, der er beliggende i Vestbjerg Bakker. Nu er forsøgsstationen udvidet til det dobbelte, og den anses for et betydeligt aktiv for de lokale svineopdrættere.

Rigtig fodring og pasning spiller en væsentlig rolle i svineholdets økonomi. I erkendelsen heraf vedtoges det i 1953, at der over hele landet skulle oprettes en række demonstrationsbrug vedrørende svinefodring. Her i området blev der oprettet demonstrationsbrug hos Folmer Jensen og And. Nedergaard, Stagsted ved Hjallerup. Som følge af en indskrænkning i demonstrationsbrugenes antal er begge disse lokale demonstrationsbrug nu ophørt. Demonstrationsbrugene placeres på ganske almindelige landbrug, hvor fodringen er sat i system og staldene bragt i tidssvarende orden. Her kan den praktiske landmand ved selvsyn erfare, hvorledes økonomisk svinefodring prak-

tiseres. Den sukces, der har været om dette arrangement, understreges af, at der til dato har været ca. 135.000 besøgende på demonstrationsbrugene landet over.

I relation til demonstrationsbrugenes erfaringer blev der midt i 50'erne startet svinekontrolforeninger, og her på egnen blev denne opgave også taget op. Konsulent Mandrup Jensen, Flauenskjold, der fratrådte 1. december, har været en kyndig leder af opbygningen af den lokale svinekontrolforening, ligesom han for slagteriet var svinefodringskonsulent og rådgiver vedrørende staldbyggeri. Svinekontrolforeningen startede i 1956 med ca. 35 medlemmer. Der er nu omtrent 400 medlemmer, og der beskæftiges 4 assistenter.

Østvendsyssel Andelssvineslagteri har gennem en årrække i samarbejde med Dronninglund Herreds Landboforening og Dronninglund Herreds Husmandskreds arrangeret faglige møder. Kendte navne indenfor veterinær- og konsulentverdenen har behandlet det vigtige emne om fodring og staldforhold. Møderne har haft succes med stort fremmøde — også af andelshaverne.

ANDELSHAVERNE STOD SAMLET OM SLAGTERIET

Vi standsede op ved jubilæumsåret og målte Østvendsyssel Andelssvineslagteris indsats med årenes tal. Det er ved de runde åremål, at blikket søger tilbage, hurtigt tvinges det atter mod fremtiden, der, hvor slægten skal vinde de nye sejre. Ingen kan skelne lys og skygge for dansk baconproduktion på vejen fremad. Dog — må Østvendsyssel Andelssvineslagteri i de kommende årtier blive præget af lige så evnerige mænd, som stod for dets virke det første halve århundrede, så vil det vedblivende være en værdifuld støtte for landbrugsproduktionen på vor egn gennem skiftende erhvervsvilkår. Der er mange led i den kæde, der omslutter hele slagteriets virksomhed. Her gælder, at hvert enkelt led ifølge de fysiske love har måttet vise samme bæreevne og alle efter opgave har været medvirkende til, at slagteriet vandt frem gennem 50 gode driftsår.

Tiderne har skiftet — der har været opgangstider og nedgangstider — men enten det er gået op eller ned, har de engang indmeldte andelshavere stået fast om slagteriet. Dette sammenhold blev det fun-

damentale i denne beretning om, hvorledes fremtidstro, initiativ og arbejdsevne hjemførte 840 mill. kr. til Østvendsyssel.

En rekordslagtning på 160.000 svin vil ved jubilæet sætte punktum for begivenhedsrige år. Det sidste år slagtede man gris nr. 3 million, og håndværkerne er i færd med at føje nye led til slagterianlægget. — Det store andelsforetagende, der breder sit rodnet ud over hele Østvendsyssel, har sat en bæredygtig krone. Frisk er træet med evne til at sætte nye kraftige skud fra den gamle stamme.

Vort århundrede er allerede forsynet med flere tekniske mærkater — men hvad tid vi end stiler mod, må vi håbe, at dansk bacon vil fastholde sit lurmærkede renommé, og at vikingernes gamle Nordsørute — fortsat for fulde sejl — vil være vejen til dansk landbrugseksports største marked.

P. Christensen.

»Da står en ny tids bonde på sin toft
og lytter ud mod andre lærkesange.«

SVINEPRODUKTIONENS UDVIKLING

Skal man danne sig et billede af udviklingen for det forholdsvis korte spand af år, som Østvendsyssel Andelssvineslagteri har bestået, vil man møde en stærk varierende interesse, både i produktionsmæssig og i økonomisk henseende.

Krig og afspærringer, kontingentering og rationering er kun at nævne som et fåtal af de vanskeligheder, som svineproduktionen har mødt på sin vej. Men til trods herfor kan der spores en stadig opadgående produktionskurve, kun afbrudt af forhold, den enkelte lidet eller ingen indflydelse havde på.

Og nu her ved slutningen af det første halve århundrede i slagteriets historie er svineproduktionen knyttet stærkere end nogensinde før til det danske landbrug. Der er et forholdsvis gammelt ord, der siger, at den, der har svin, også har penge, og selv om der ikke er nogen regel uden undtagelse, er der måske mere sandhed deri, end man uvilkårlig tænker over. Gennem et målbevidst arbejde er det lykkedes i avlsmæssig henseende at nå frem til noget nær det ideelle baconsvin. Og samtidig har det ved en rationel fodring, baseret på talrige forsøg, været mulig stadigvæk at formindske foderforbruget pr. kg tilvækst.

Den proces, der foregår på vore slagterier, lige fra svinene modtages ved rampen, til de går ud igen som færdigvare, er inde i en rivende udvikling. Det, man tilsigter hermed, er naturligvis en rationalisering af arbejdsgangen for at opnå en forbedret økonomi, samtidig med en bedre og hensigtsmæssig behandling af varerne. Det har nemlig en overordentlig stor betydning for svineproduktionens videre udvikling, at slagteriernes salgsvarer er så ensartet som muligt, og at man til stadighed gennem en øget kontrol nøje følger varernes vej helt til kundens bord.

Når det i det hele taget har været muligt at finde afsætning for den stærkt stigende produktion, skyldes det i første række det kvali-

tetsfremmende arbejde, der ikke mindst i de senere år har fundet sted. Det er jo ingen hemmelighed, at danske svineprodukter er vel anskrevet som salgsvarer, ja, endog højt vurderet overalt. Årsagen hertil kan nok skyldes flere forhold, men mælkens værdi som fodermiddel kan sikkert ikke vurderes for højt. Det er da endelig også forlængst fastslået gennem forsøg og forskning, at tilskud af mælk ved opfodringen af svin giver den bedste aroma og fineste kvalitet. Og her har vi et fortrin frem for de fleste svineproducerende lande, at mælken hidtil har været til rådighed, om ikke alle steder i så rigelig en mængde som ønskeligt.

Man kan heller ikke se bort fra, at en medvirkende årsag til vor konkurrenceevne tildels må søges i, at danske landmænd gennem en lang årrække, endda ud over det almindelige, har været tvunget til at dygtiggøre sig, også på svineproduktionens område, for i det hele taget at kunne opretholde en nogenlunde anstændig tilværelse i forhold til det øvrige samfund.

Konkurrencen på verdensmarkedet er hård og foregår på højest ulige vilkår, idet også vore svineprodukter på alle udenlandske markeder under en eller anden form møder beskyttede eller subsidierede varer i kappestriden om kundens gunst.

Her ved afslutningen af de første halvtreds år for vort slagteri er det naturligt, at man standser op og foretager en slags status. Man søger i sammentrængt form at nedfælde de beslutninger og begivenheder, der har fundet sted, for også dette har betydning at bevare for efterslægten.

En forholdsvis let opgave i sammenligning med at løfte sløret for fremtidens udvikling. Fremtiden er en lukket bog, og det vil ikke være muligt med blot nogenlunde sikkerhed at skue, hvad denne bogs endog allerførste blade indeholder. Der kan kun fremsættes visse formodninger, som erfaringerne viser ofte har slået så sørgeligt fejl. Det følgende må da også bedømmes ud fra disse forudsætninger.

Danske landmænd skulle have gode muligheder for også i kommende tider at kunne klare den produktionsmæssige opgave, når ellers arbejdsforholdene arter sig tålelige. På det afsætningsmæssige område vil vi på lige vilkår overfor andre lande endog have et fortrin, når vi fortsat følger tidens udvikling op.

Da hovedparten af landbrugets produktion skal afsættes som eksportvarer, er det klart, at vi vil få større vanskeligheder med henblik

på de markedsomstillinger, der for tiden foregår, end lande, der kun tilrettelægger landbrugsproduktionen efter det hjemlige behov. Men skal der i det hele taget være nogen fornuft i og mening med de forskellige markedsdannelser, så må der finde en udligning sted, så enten alle eller ingen nyder beskyttelse. På længere sigt må der komme en udvikling, der giver dansk landbrug indtjeningsmuligheder på lige fod med andre erhverv også i forhold til den arbejdsindsats, der finder sted.

Gennem de sidste par år har det været muligt at øge eksporten af svineprodukter i væsentligt omfang, og man kan ikke se bort fra, at en medvirkende årsag hertil kan søges i Danmarks tilslutning til det såkaldte frihandelsområde.

Da der knytter sig stor økonomisk interesse til svineproduktionen, er det givet, at det var en fordel, om der kunne opstilles et produktionsprogram for kommende år, men noget sådant lader sig ikke gøre.

Vi må fortsat tage vilkårene i den rækkefølge, de melder sig, men i endnu højere grad end hidtil søge at påvirke vilkårene i en gunstigere retning.

En stærk udvidelse af svineproduktionen vil være en ulykke for landbruget, idet vi derved kun kan opnå at forære kunderne den del af produktionen, der ikke findes et naturligt marked for.

Derimod kan der forhåbentlig fortsat skaffes afsætning for en jævn og rolig udvikling af produktionen.

Forsåvidt man fra producenternes side ønsker denne linje videreført, må man også fortsat indstille sig på, at samvirksomheden i nogen måde gennem noterings- og prispolitikken søger at regulere produktion, afsætning og kvalitet.

Jeg vil mene, det kan blive nødvendigt at gå en del videre i så henseende. I denne forbindelse tænker jeg nærmest på de bestræbelser, der navnlig de sidste måneder er foretaget for at samordne interesserne på markeder udenfor England.

De fremtidige opgaver bliver sikkert ingenlunde af mindre format end dem, der hidtil er fundet en løsning på.

Derfor skal mit ønske da også være her på tærskelen til det nye år, at det i den kommende tid gennem forståelse og sammenhold må blive muligt for slagteriernes ledelser at sætte tingene på plads, efterhånden som opgaverne melder sig, til gavn og økonomisk fremgang for det danske landbrug. *H. Krogh Sørensen.*